НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ СТАТИСТИКИ, ОБЛІКУ ТА АУДИТУ

Фінансово-економічний факультет

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Спеціальність 072 – «Фінанси, банківська справа та страхування»

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

на тему:

«Діяльність банків на ринку цінних паперів»

Кваліфікаційна робота бакалавра містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Студент(ка) VI курсу групи 19/04 _____ Ткаченко Яна Віталіївна
(підпис)

Науковий керівник _____ доцент, к.е.н. Заїчко І.В.
(підпис)

Робота допущена до захисту _____ д.е.н., професор, Бондарук Т. Г.
(підпис)

Київ 2023

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ СТАТИСТИКИ, ОБЛІКУ ТА АУДИТУ
ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ, БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ ТА СТРАХУВАННЯ

Освітній ступінь – ***бакалавр***
Галузь знань - ***07 «Управління та адміністрування»***
Спеціальність – ***072 «Фінанси, банківська справа та страхування»***
Освітньо-професійна програма – ***«Фінанси, банківська справа та страхування»***

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
д.е.н., проф. Т.Г. Бондарук
_____
«20» січня 2023 р.

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу бакалавра
Ткаченко Яні Віталіївні

1. Тема роботи: Діяльність банків на ринку цінних паперів.
керівник роботи доцент, к.е.н. Заїчко І.В.
затверджена наказом по Академії від «20» січня 2023 р. № 15/2
2. Термін здачі студентом закінченої роботи 10 травня 2023 р.
3. Вихідні дані роботи: нормативно-правові акти України, що регулюють діяльність банків, офіційні публікації і матеріали Національного банку України, наукові розробки вітчизняних і зарубіжних науковців, а також здобуті наукові факти і статистичні дані, що відображають діяльність банків на ринку цінних паперів, періодичні видання, ресурси мережі Інтернет.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які належить зробити):
   1) теоретичні аспекти діяльності банків на ринку цінних паперів.
   2) сучасні реалії діяльності банківських установ на фондовому ринку України
   3) шляхи підвищення ефективності діяльності банків на фондовому ринку
5. Перелік графічного матеріалу: Таблиці, рисунки.
6. Дата видачі завдання 20 січня 2023 р.

Керівник _____
(підпис)
Завдання прийняв до виконання _____
(підпис)

Календарний план

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Відмітка про виконання
1	Затвердження теми і наукового керівника кваліфікаційної роботи бакалавра на засіданні кафедри	20.01.2023	Виконано
2	Опрацювання першоджерел по темі роботи	30.01.2023	Виконано
3	Розробка плану роботи, методики та інструментарію досліджень	06.02.2023	Виконано
4	Проведення економічних досліджень та їх аналіз	15.02.2023	Виконано
5	Написання вступу до роботи	20.02.2023	Виконано
6	Написання першого розділу роботи	06.02.2023	Виконано
7	Написання другого розділу роботи	20.02.2023	Виконано
8	Написання третього розділу роботи	03.04.2023	Виконано
9	Написання висновків та пропозицій, оформлення роботи	10.04.2023	Виконано
10	Подача першого варіанту роботи на кафедру	17.04.2023	Виконано
11	Доопрацювання роботи згідно з зауваженнями керівника	24.04.2023	Виконано
12	Попередній захист роботи	08.05.2023	Виконано

Студент _____ Ткаченко Я.В.
(підпис)

Керівник роботи _____ доцент, к.е.н. Заїчко І.В.
(підпис)

ЗМІСТ

ВСТУП..... 5

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ..... 8

1.1. Основні принципи функціонування ринку цінних паперів та напрямки діяльності банків на ньому..... 8

1.2. Банківська діяльність на фондовому ринку: основні фінансові інструменти реалізації, напрями регулювання..... 21

РОЗДІЛ 2 СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ..... 33

2.1. Аналіз стану та розвитку ринку цінних паперів України та участі банків у його функціонуванні..... 33

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ..... 56

3.1. Проблеми діяльності банків на фондовому ринку..... 56

3.2. Напрями оптимізації підвищення ефективності діяльності банків на фондовому ринку..... 61

ВИСНОВКИ..... 67

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ..... 71

ДОДАТКИ..... 71

ВСТУП

Актуальність. У наш час вітчизняна економіка переживає вплив таких явищ, як наростання кризових ситуацій, спаду інтенсивності виробництва, та, як наслідок, зростання інфляції. У подібній ситуації традиційне банківське кредитування часто буває не в змозі забезпечити необхідну прибутковість, що зумовлює розвиток у напрямку поширеності банківської справи. Окрім цього, потреба в розширенні спектру банківської діяльності пов'язана з посиленням конкуренції між банками на державному ринку. Відповідно, це підвищує активну участь комерційних банків як у їх діяльності, так і у формуванні фондового ринку (ринку цінних паперів) України. Свою діяльність банки як безпосередні учасники ринку деривативів можуть здійснювати під різними статусами, будучи емітентами, інвесторами чи професійними учасниками. У поточних умовах на ринку цінних паперів головним завданням менеджменту банку є визначення банківських вкладень у цінні папери, що є найбільш перспективними, підвищення якості інвестиційного портфеля. Це підвищує актуальність досліджень, пов'язаних з вивченням та розвитком підходів до управління банківськими операціями з використанням інструментів ринку деривативів, а також з оцінкою доцільності виходу на нього того чи іншого банку.

Аналіз сучасних досліджень і публікацій. У процесі роботи було вивчено дослідження таких вітчизняних економістів: О. Береславської, І. Борщук, Т. Біловус, О. Вовчак, також мають важливе теоретичне та практичне значення для теми ринкових операцій банків роботи О. Дзюблюка, Р. Квасницької, О. Мозгового, В. Коваленка, Ю. Коваленко, О. Мусієнко та ін. Вище наведені дослідження мають особливу цінність і є важливими для розвитку досліджуваної теми. Банки як фінансові інститути мають значний потенціал на фондовому ринку, що, однак, не є достатньо вивченим і потребує більш поглибленого вивчення та розкриття у наукових працях.

Метою дипломної роботи є комплексне дослідження теоретичних засад роботи банків на фондовому ринку та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення підходів до управління ними.

Відповідно для досягнення мети дослідження в дипломній роботі були поставлені та розв'язані наступні **завдання:**

- визначити основні засади за якими функціонує фондовий ринок, а також напрямків діяльності на ньому банків;
- вивчення основних фінансових інструментів банківської діяльності на фондовому ринку, напрямів його регулювання та управління;
- визначення специфіки діяльності банків на фондовому ринку, основних фінансових інструментів їх здійснення, напрямів регулювання та управління;
- визначення основних напрямків діяльності АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА «ДЕРЖАВНИЙ ОЩАДНИЙ БАНК УКРАЇНИ» та аналіз стану його фінансової та майнової безпеки;
- аналіз діяльності АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА «ДЕРЖАВНИЙ ОЩАДНИЙ БАНК УКРАЇНИ» на вітчизняному ринку цінних паперів;
- розкриття та обґрунтування напрямків удосконалення керування банківською інвестиційною діяльністю на ринку цінних паперів в умовах ринкової невизначеності.

Предметом дипломної роботи є діяльність АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА «ДЕРЖАВНИЙ ОЩАДНИЙ БАНК УКРАЇНИ» на ринку цінних паперів.

Об'єктом дипломної роботи є система економічних відносин з метою здійснення діяльності банків на ринку цінних паперів у сучасних умовах розвитку економіки України.

Методи дослідження. Теоретико-методологічною основою дипломних досліджень є основні постулати загальної економічної теорії, фінансів, грошей і кредиту, праці відомих економістів, що займаються питаннями функціонування ринку цінних паперів. У роботі використано системний підхід до аналізу ринку

цінних паперів, а також методи переходу від абстрактного до конкретного, синтезу та аналізу, індукції та дедукції, порівняння та графічний метод.

Практичне значення одержаних результатів полягає в визначенні основних засад функціонування фондового ринку, аналізі діяльності АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА «ДЕРЖАВНИЙ ОЩАДНИЙ БАНК УКРАЇНИ» на вітчизняному ринку цінних паперів. Висновки та рекомендації, що зроблені в роботі можуть бути використані банківськими установами при здійсненні їх діяльності на ринку цінних паперів, а також регуляторами, зокрема Національним банком України та НКЦПФР при розробці стратегій розвитку банківського сектору та ринків капіталу.

Структура роботи. Робота складається із завдання, календарного плану, змісту, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (68) та двох додатків. Сутність роботи висвітлено на 78 сторінках основного тексту, який містить 12 таблиць та 10 рисунків .

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ

1.1. Основні принципи функціонування ринку цінних паперів та напрямки діяльності банків на ньому

Стабільне функціонування та розвиток ринку цінних паперів, що акумулює та перерозподіляє вільні фінансові резерви різних суб'єктів господарювання, що забезпечує задоволення потреб національної економіки в інвестиційних коштах, є сукупністю ефективного функціонування економіки як окремого, так і країни та міжнародної економіки. Ринок цінних паперів потребує постійного розвитку, так як він є механізмом накопичення та інвестиції економічних ресурсів. А саме дані механізми є вкрай важливою умовою подолання кризових явищ в економіці.

Функціонування ринку цінних паперів є можливим завдяки постійному обігу фінансових ресурсів. Він, згідно положень дійсного законодавства, являє собою сукупність учасників біржі та правових відносин, що виникають між ними у процесі вирішення питань розміщення, обігу та обліку цінних паперів і похідні [1].

Однак єдиного підходу до трактування визначення та суті ринку цінних паперів досі немає. Тому нами була проведена систематизація оглядів науковців щодо визначення такого поняття, як «ринок цінних паперів». У таблиці 1.1 було виокремлено такі підходи до його розгляду як:

Таблиця 1.1

Підходи до визначення поняття «ринок цінних паперів»

Підхід до визначення	***Автори***	***Визначення***
Системний	Пальчевич Г.Т., Подплєтній В.В. [51]	«Ринок цінних паперів є багатофункціональною системою, яка сприяє акумуляції капіталу для інвестицій у виробничу і соціальну сфери, структурній перебудові економіки, позитивній динаміці соціальної структури суспільства, покращенню добробуту громадян за рахунок володіння і вільного розпорядження цінними

		паперами, підготовленості населення до ринкових відносин».
Сегментний		«Ринок цінних паперів являє собою особливий сегмент фінансового ринку, на якому складаються відносини з приводу купівлі – продажу спеціальних документів (цінних паперів), які мають свою вартість, вільно обертаються і засвідчують відносини співволодіння, займу і похідні від них між тими, хто залучає ресурси, випускаючи цінні папери (емітентами), і тими, хто їх купує (інвесторами), опосередкований, як правило, участю особливих суб'єктів підприємницької діяльності – фінансових посередників».
Підхід з руху фінансових ресурсів	Загородній А. Г. [28]	«Ринок цінних паперів акумулює грошові заощадження юридичних осіб і громадян та спрямовує їх на виробниче і невиробниче вкладання капіталів».
Сегментний	Янчинська Т. М. [62]	«Ринок цінних паперів – частина ринку капіталів, де здійснюються емісія, купівля та продаж цінних паперів».
Функціональний	Гриньова В. М. [22]	«Ринок цінних паперів являє собою сукупність відносин цивільноправового характеру, які опосередковують рух капіталів у формі цінних паперів».
Функціональний	Кравченко Ю. Я. [38]	«Ринок цінних паперів – система економічних відносин із приводу випуску й обігу цінних паперів між його учасниками».
Системний	Тевелєв Д. М [56]	«Ринок цінних паперів - соціально-економічна система, в якій за допомогою заздалегідь встановлених правил та визначених механізмів здійснюється взаємодія між всіма його учасниками в процесі регулювання, контролю та функціонування з метою акумулювання та перерозподілу тимчасово вільних коштів для вирішення як макроекономічних, так і мікроекономічних цілей та завдань».

Джерело: розроблено авторкою

Варто зазначити, що в процесі визначення доречності розгляду ринку цінних паперів як галузі, дане поняття виділялося як акцент на межі функціонування чогось, а не визначення суті цього поняття. Тому, на нашу думку, доцільним є показати значення терміну «ринок цінних паперів», використовуючи його погляд як співвідношення. Зрештою, саме зв'язки та стосунки між продавцями та покупцями є сутністю будь-якого ринку. Ми також вважаємо, що використання словосполучення «сукупність зв'язків» не є суттєвим доповненням до розкриття сутності терміну «ринок цінних паперів»,

оскільки слово «відношення» виражає не єдність, а скоріше сукупність відносин, зв’язків, краватки та ін.

Розглядаючи сутність ринку цінних паперів, доцільно підкреслити, що «будь-який ринок є атрибутом поступального економічного розвитку суспільства, а організований (упорядкований) ринок стає соціальним інститутом, у якому систематизовані економічні відносини, які нормативно регулюються і в результаті» [25, с. 14]. Тому вважаємо за доцільне уточнити зміст поняття «ринок цінних паперів», виходячи з функціонування певної системи господарсько-правових відносин, таким чином — ринок цінних паперів — це система господарсько-правових відносин, пов’язаних з купівлею та продажем цінних паперів. цінних паперів і деривативів (деривативів), які виконуються на основі попиту та пропозиції.

Ринок цінних паперів функціонує в тісному взаємозв'язку з різними сегментами ринків, що відрізняються структурою фінансового ринку.

Проте, важливо зазначити, що цей ринок відрізняється від інших сегментів фінансового ринку своїми унікальними характеристиками, до яких відносяться:

- використовується для купівлі та продажу такого специфічного продукту, як цінні папери;
- здійснюється спеціальними учасниками, а саме: інвесторами, емітентами, посередниками;
- має дворівневу структуру, що полягає у диференціації на первинний (біржовий) та вторинний (позабіржовий) ринки;
- встановлює зв'язок, що відображає пропозицію цінних паперів, сформовану емітентами та посередниками, а також попит на цінні папери, сформований на основі фінансових можливостей інвесторів;
- регулювання цього ринку здійснюється на двох рівнях – державному та ринковому (у процесі саморегулювання) і двома «регуляторами», такими, як:

1) держава (у вигляді Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку);

2) саморегулюючі організації (що включають в себе фондові біржі, системи позабіржової торгівлі цінними паперами, асоціації учасників біржі, професійні брокерські асоціації, дилерів, реєстраторів, тощо.

За своїми характеристиками ринок цінних паперів призначений для вирішення так завдань:

- сприяння формуванню державного економічного простору;
- участь у визначенні пріоритетних напрямів інвестиційного фінансування галузей економіки;
- сприяння конкурентоспроможності одних і обґрунтоване обмеження інших галузей;
- розподіл та зниження інвестиційних ризиків;
- стати джерелом ринкової ідеології, концепція якої передбачає значне поширення процесів лібералізації економіки;
- виступ соціальним інститутом, що має можливість забезпечувати капіталізацію заощаджень і трансформування їх в інвестиції [21, с. 235].

У процесі розгляду функціонального призначення ринку цінних паперів, варто зазначити, що його основна роль полягає у функціях його інститутів, таких як фондові біржі та позабіржові торгові системи, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, інвестори, емітенти, медіатори тощо. Крім того, як зазначають В. М. Малишко та І. О. Присяжнюк, «функції ринку цінних паперів залежать від ролі процесів обігу цінних паперів, у тому числі їх випуску, торгівлі та анулювання, в господарському механізмі країни або її регіонів» [36, с. 116].

Деякі вчені [12, с. 30-32] окрім цього виділяють загальні та специфічні функції ринку цінних паперів. Загальні функції властиві кожному ринку і включають інформаційну функцію, що забезпечує учасників ринку необхідною інформацією, комерційну функцію, що спрямована на отримання прибутку від операцій на ринку цінних паперів, цінову функцію, що полягає в забезпеченні процесу ціноутворення цінних паперів та регулятивну функцію, яка втілюється в розробці правил торгівлі, пріоритезації та контролюючих органів.

Специфічні функції ринку цінних паперів включають перерозподіл коштів між компаніями, державою та населенням, галузями і регіонами шляхом обігу цінних паперів, переведення економії населення з невиробничої сфери у виробничу, економію витрат обігу, фінансування дефіциту державного бюджету, страхування цінових і економічних ризиків з використанням деривативів, внесення до реєстрів цінних паперів, реєстрацію учасників ринку цінних паперів, облік фондових операцій, оформлених в процесі створення договорів купівлі-продажу, застави, трасту, конвертації тощо, контроль за дотриманням законодавства учасниками ринку та мотивацію до інвестування в різні інструменти ринку цінних паперів.

Слід зауважити, що «головними фінансовими інструментами фондового ринку є різноманітні цінні папери, ф'ючерси, інструменти грошового обігу, форвардні контракти з відсотковою угодою, строкові контракти на обмін залежно від відсоткової ставки, валютного курсу або фондового індексу (відсоткові, курсові або індексні свопи), а також опціони, що дозволяють купувати або продавати будь-який з цих фінансових інструментів, включаючи ті, що передбачають оплату в грошовій формі (курсові та відсоткові опціони)» [58, с. 136].

Відповідно до чинного законодавства учасниками ринку цінних паперів є:

1) Емітенти:

- серед емітентів вітчизняного походження можуть бути юридичні особи, включаючи фонди захисту вкладів фізичних осіб, а також держава через уповноважені державні органи. Міжнародні фінансові організації також можуть виступати як емітенти, розміщуючи заставу та беручи на себе зобов'язання перед власниками від їх імені [56];
- серед іноземних емітентів, що можуть користуватись кастодіальними послугами, є юридичні особи, які були створені відповідно до законодавства інших держав, а також емітенти цінних паперів, зареєстровані за законодавством інших країн. Для того, щоб цінні папери, які випустили іноземні

емітенти, були допущені до обігу на території України, необхідно отримати згоду Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку. [1];

2) фізичні особи, що видають сертифікати на цінні папери, що ще не є випущеними та беруть на себе відповідальність за них перед власниками [1];

3) Інвестори в цінні папери, якими є фізичні та юридичні особи, що отримали право власності на цінні папери з метою отримання доходу від інвестованих коштів або отримання відповідних прав, передбачених чинним законодавством. Ці інвестори можуть бути резидентами або нерезидентами [1];

4) інституційні інвестори - це організації, які від імені третіх осіб або за свій рахунок здійснюють операції з фінансовими активами, а також використовують залучені кошти для отримання прибутку або збільшення вартості цих активів, згідно з вимогами законодавства [1], до них належать:

а) інститути спільного інвестування:

- корпоративні інвестиційні фонди – юридичні особи, що зареєстровані у формі акціонерного товариства та здійснюють виключно спільне інвестування [5];
- пайові інвестиційні фонди, які представляють собою сукупність активів, що належать акціонерам фонду на правах спільної власності, а також є інститутами спільного інвестування [5];

б) інвестиційні фонди, що є юридичними особами, зареєстрованими у формі закритого акціонерного товариства та займаються виключно діяльністю спільного інвестування.

в) взаємні фонди інвестиційних компаній, що є філіями, роль яких полягає у здійсненні колективних інвестицій від імені інвестиційної компанії [4];

г) недержавні пенсійні фонди, що є юридичними особами зі статусом неприбуткової організації, діють та здійснюють діяльність виключно з метою накопичення пенсійних внесків на користь учасників пенсійного фонду, з подальшим управлінням пенсійними активами та виплатою пенсій учасникам цього фонду[52];

д) фонди банківського управління - це кошти учасників фонду банківського управління та інші його активи, що перебувають в довірчому управлінні банку-адміністратора цього фонду. Фонди банківського управління не є юридичними особами і поділяються на пенсійні, дитячі або житлові [55];

е) страхові компанії, що являють собою юридично зареєстрованих суб'єктів підприємницької діяльності, що здійснюють страхову діяльність на території України за відповідною ліцензією та беруть на себе страхові обов’язки.

є) інші фінансові установи;

5) професійні учасники ринку цінних паперів:

- Створення юридичних осіб можливе у формі акціонерних товариств або товариств з обмеженою відповідальністю. Такі компанії можуть займатися професійною діяльністю на ринку цінних паперів, якщо отримали ліцензію від Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку [1];
- Центральний депозитарій (ЦДП) є юридичною особою, що діє у формі акціонерного товариства і веде депозитарний облік всіх емісійних цінних паперів, крім тих, облік яких відповідно до наданих йому повноважень веде Національний банк України [2];

6) асоціація професійних учасників фондового ринку - це неприбуткове об'єднання, що здійснює професійну діяльність на ринку цінних паперів, таку як торгівля цінними паперами, управління активами інституційних інвесторів. [1];

7) Саморегулюючі організації професійних учасників ринку цінних паперів - це неприбуткові об'єднання учасників ринку цінних паперів, які займаються професійною діяльністю на ринку цінних паперів, такою як торгівля цінними паперами, управління активами інституційних інвесторів. Ці організації створюються відповідно до критеріїв та вимог, що встановлює Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку [1].

Тому розвиток та діяльність фондового ринку в Україні, як і в багатьох інших країнах світу, тісно пов'язана з діяльністю банківських установ, оскільки банки виконують функцію тимчасового залучення вільних коштів населення та бізнесу і ефективного їх вкладення у фінансові інструменти для задоволення як

своїх власних фінансових потреб, так і потреб фінансових установ і різних секторів бізнесу.

Банки виступають на ринку цінних паперів не тільки як посередники, які координують та об'єднують інтереси та фінансові ресурси емітентів цінних паперів та їх інвесторів, але і активно працюють з фінансовими інструментами для формування власного капіталу та розміщення його в високоліквідних і прибуткових цінних паперах.

Зазначимо, що банки беруть активну участь у формуванні ринку цінних паперів і основними причинами їх активної участі в операціях з цінними паперами є: фактори довіри до банку; накопичення інформації; мережа банківських установ; розвинена інфраструктура; кваліфікований персонал.

Відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність» банки «мають право, крім надання фінансових послуг, здійснювати діяльність на ринку цінних паперів щодо:

- інвестиції;
- випуск власних цінних паперів;
- зберігання цінностей (у тому числі бухгалтерський облік і зберігання цінних паперів») [1].

Цільову систему банківських вкладень у цінні папери в Україні можна охарактеризувати за такими напрямками [13, с. 123]:

- збереження та зростання капіталу Банку;
- придбання цінних паперів, що володіють усіма властивостями готівки і служать засобом обігу і платежу;
- отримання контролю над діяльністю господарюючого суб'єкта шляхом придбання його цінних паперів, а також перерозподілу власності;
- залучення додаткових ресурсів для традиційної діяльності, заснованої на випуску цінних паперів;
- отримання доходу від надання різноманітних послуг клієнтам на ринку цінних паперів;

- конкурентне розширення сфери впливу Банку шляхом залучення нових клієнтів шляхом участі в капіталі компаній, організацій та забезпечення присутності Банку на динамічних ринках;
- отримання додаткового прибутку від спекулятивних операцій з цінними паперами та страхування фінансових ризиків через операції з похідними цінними паперами;
- розширення бази доходів шляхом збільшення вартості цінних паперів,
- отримання прибутку у вигляді відсотків, дивідендів, знижок, курсової різниці від перепродажу цінних паперів;
- підтримання ліквідності Банку шляхом формування вторинних резервів у вигляді високоліквідних цінних паперів (інструментів грошового ринку), які при необхідності можна легко ліквідувати або використовувати як заставу при залученні коштів;
- забезпечення диверсифікації банківських операцій для мінімізації банківських ризиків і стабілізації доходів;
- формування контрольного пакету цінних паперів та участь в управлінні діяльністю об'єкта інвестування;
- розширення клієнтської бази.

Тому, як зазначають Ж. В. та В. А. Гарбар, на ринку цінних паперів банки ведуть діяльність за такими напрямками:

По-перше, емісійна діяльність з метою формування та збільшення власного капіталу та отримання ресурсів для використання в активних операціях, зокрема випуску акцій, облігацій, векселів. депозитні та ощадні облігації,

По-друге, інвестиційна діяльність, спрямована на отримання прибутку від діяльності з цінними паперами, забезпечення участі у статутних капіталах інших компаній та контроль над їх майном, зокрема купівля акцій з метою їх зберігання в розпорядженні на строк понад 1 рік, — третя професійна діяльність — операції з клієнтами з метою отримання доходу у вигляді комісійних від операцій з цінними паперами, включаючи емісійну діяльність, брокерську діяльність,

діяльність з управління цінними паперами, клірингову діяльність, діяльність з обслуговування клієнтів з цінними паперами» [13, с. 119].

Суть банківських операцій полягає в тому, що всі операції банків, які відбуваються на ринку цінних паперів, можна розділити на кілька категорій: емісійні, інвестиційні, брокерські та розрахунково-касові операції та інші операції, які пов’язані з обслуговуванням фондового ринку.

До емісійних операцій банків належать: операції з випуску (емісії) власних цінних паперів; операції з первинного розміщення емісійних цінних паперів.

Операції з реалізації прав інвесторів, посвідчені цінними паперами, емітованими банками. Як емітенти цінних паперів банківські установи насамперед зацікавлені в наявності добре функціонуючого фондового ринку, на якому розміщуються випускаються ними цінні папери [13, с. 119]. Кредитні операції проводяться банками з метою нарощування і збільшення капіталу та залучення додаткових ресурсів для забезпечення здатності банків вести активну діяльність або розширювати обсяги діяльності.

Інвестиційні операції банків на ринку цінних паперів — це операції з обслуговування власних інвестиційних потреб банку, які він здійснює за власний рахунок (тут банк виступає інвестором ринку цінних паперів).

Операції банку як інвестора здійснюються з метою отримання прибутку від угод з цінними паперами, а також для отримання контролю над майном інших компаній та участі у їхньому статутному капіталі. Зазвичай, банки формують свій портфель інвестицій у цінні папери, щоб задовольнити свої власні інвестиційні потреби. Хоча науковці виділяють безліч визначень щодо сутності інвестиційного портфеля цінних паперів банку, одне із базових, яке зустрічається в працях таких авторів, як Ю. Ф. Касимова та В.І.Осіпова, зводиться до того, що «портфель цінних паперів банку — це сукупність цінних паперів, що належать банку і виступають повним об’єктом управління» [24, с. 32].

Проте, на нашу думку, найбільш ґрунтовним визначенням портфеля цінних паперів є визначення О. М. Мусієнка, який вважає його «сукупністю фінансових інструментів (цінних паперів), сформованих з метою досягнення

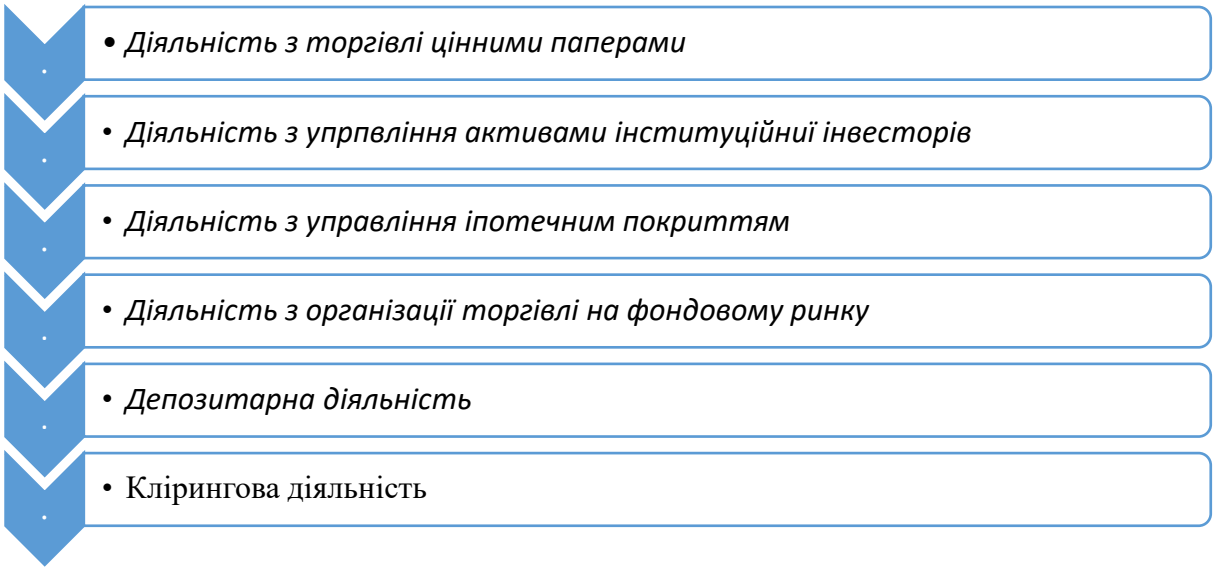
визначеної мети (забезпечення ефективної діяльності, підвищення прибутковості функціонування, підтримання прийнятного рівня ризику та ліквідності основних фондів тощо), виходячи з наявних у банку ресурсів та його активів, шляхом виконання відповідних операцій» [41, с. 316].

Законодавство України не надає чіткого визначення того, які цінні папери можуть входити до інвестиційного портфеля комерційного банку, і не встановлює обмежень щодо складу цього портфеля. Відповідно до думки Б. Л. Луціва, до складу інвестиційного портфеля банку можуть входити цінні папери, що були випущені урядом, місцевими органами влади, недержавні боргові цінні папери, акції та облігації публічних компаній, похідні фінансові інструменти, деривативи та інші види цінних паперів [34, с. 10].

Комерційні банки можуть здійснювати операції з обслуговування інвестиційних операцій клієнтів, де вони виступають посередниками в інвестиційних процесах на ринку цінних паперів. Ці операції охоплюють професійну діяльність банків на ринку цінних паперів, що регулюється Законом України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки». Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку видає ліцензії на такі види професійної діяльності на ринку цінних паперів, що відображені на рисунку 1.1.

Рисунок 1.1.

Види професійної діяльності на ринку цінних паперів

Джерело: розроблено авторкою за [65]

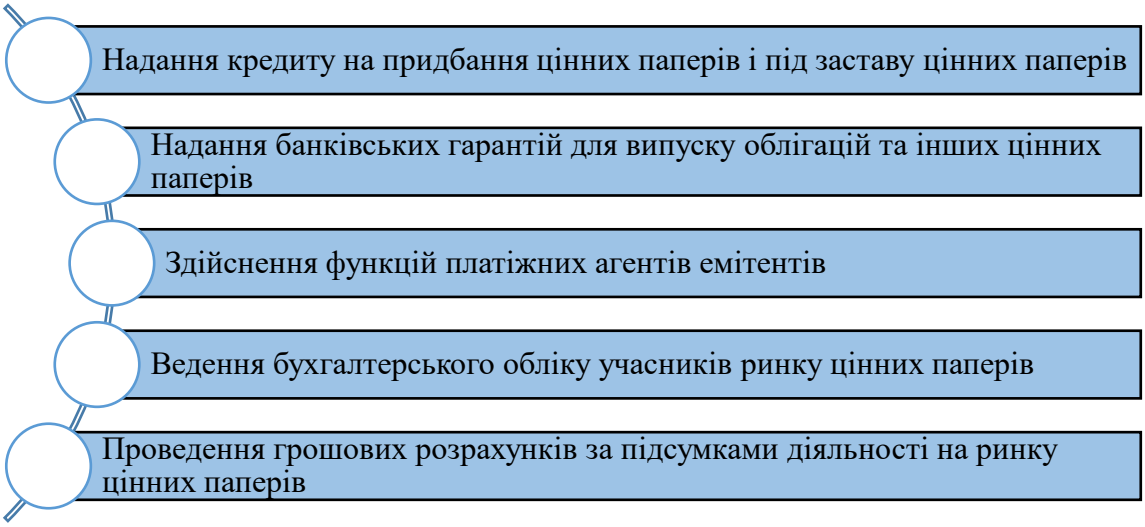
Торгівля цінними паперами на ринку включає в себе різноманітні професійні види діяльності, такі як брокерська діяльність, дилерство, андерайтинг та менеджмент цінних паперів. Окрім цього, управління капіталом інституційних інвесторів пов’язане з управлінням капіталом, включаючи іпотечний. Ринок цінних паперів також включає в себе роботу з управління недержавними пенсійними фондами та управління нерухомістю для фінансування будівельних проектів або операцій з нерухомістю [56].

Для здійснення будь-якої професійної діяльності на ринку цінних паперів необхідно мати спеціальний дозвіл – ліцензію. Професійні учасники ринку цінних паперів можуть отримати три види ліцензій: ліцензію на провадження діяльності на ринку цінних паперів, ліцензію на провадження діяльності з ведення реєстру та ліцензію фондової біржі. Банки мають ліцензію першого типу, яка дозволяє здійснювати професійну діяльність на ринку цінних паперів, таку як брокерську, дилерську, зберігання цінних паперів, зберігання та клірингову діяльність [1, с. 29].

Як відомо, банківська діяльність пов'язана з обслуговуванням ринку цінних паперів. Розрахунково-касові та інші операції на ринку цінних паперів відображені на рисунок 1.2.

Рисунок 1.2

Види діяльності на ринку цінних паперів України

Джерело: розроблено авторкою за [1, с. 29].

Отже, підсумовуючи, зазначимо, що діяльність банків на ринку цінних паперів можна конкретизувати за роллю, яку вони відіграватимуть як емітенти інвестори, професійні посередники, посередники з розрахунково-касових та інших операцій.

1.2. Банківська діяльність на фондовому ринку: основні фінансові інструменти реалізації, напрями регулювання

На сьогодні банки можуть збільшувати свій капітал, випускаючи власні цінні папери та інвестуючи їх в різноманітні об’єкти реального та фінансового секторів економіки, а не лише на розширення своєї діяльності. Фінансові інструменти ринку цінних паперів, які включають цінні папери, ф’ючерсні та процентні ф’ючерсні контракти, строкові біржові контракти, опціони та інші інструменти є важливим елементом для забезпечення процесів діяльності фондового ринку, згідно зі статтею 7 Закону України «Про ринки капіталів та організовані товарні ринки». З цього випливає висновок, що цінні папери є частиною цих фінансових інструментів і представляють собою документ встановленої форми, який містить відповідні відомості та фіксує грошове чи інше майнове право, відносини між емітентом та власником цінного паперу, та можливість передавати права за цінним папером іншим особам, згідно з визначенням закону [56].

У Законі України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» та в працях ряду економістів існує класифікація цінних паперів за різними ознаками, яка дозволяє розглядати питання ринку цінних паперів, включаючи банківські установи. Однак, для здійснення діяльності на ринку цінних паперів більш ефективно, цінні папери можуть бути класифіковані за характером їх діяльності. Аналіз запропонованих класифікацій вказує на їхню значну варіативність, що залежить від того, які ознаки надається перевага та з якої точки зору розглядаються певні цінні папери. Однак, визначення П. Ю. Бороздіна є найбільш вичерпним, що стверджує, що «кожна класифікація досить умовна і все залежить від того, якій ознаки надається перевага і з якої точки зору розглядаються певні цінні папери» [5, с. 61].

Аналізуючи підходи до класифікації цінних паперів, можемо говорити, що в більшості випадках автори надають перевагу кількісному підходу до

класифікації цінних паперів, використовуючи різні класифікаційні ознаки. У таблиці 1.2 ми можемо побачити, які саме ознаки використовують різні автори.

Таблиця 1.2

Матриця класифікаційних ознак цінних паперів

Класифікаційні ознаки цінних паперів	**Автор**				**Разом**
	Т.А. Васильєва, С.В. Лєонов, О.В. Макарюк. [19]	**Михальчишина Л.Г [47]**	**Еш С. М. [27]**	**Мозговий О.М. [48]**	
За економічним статусом	+	-	-	-	1
За типом прав, що реалізуються	+	-	-	-	1
За способом сплати прибутку	+	-	-	-	1
За економічною природою	+	-	+	+	3
За типом переказу майнових прав	+	+	-	-	2
За емітентами	+	-	+	+	3
За типом втілення вартості	+	-	-	-	1
За походженням	-	+	-	-	1
За формою існування	-	+	-	-	1
За формою власності емітент	-	+	-	+	2
За терміном існування	-	+	+	-	2
За характером оборотності	-	+	-	-	1
За методом формування/виплати доходу	-	+	+	+	3
За формою випуску	-	+	-	+	2
За можливістю дострокового погашення	-	+	-	-	1
За способом розміщення	-	-	+	+	2
За видом розміщення	-	-	+	+	2
За поведінкою суб’єктів ринку	-	-	+	-	1
Залежно від мети їхнього випуску	-	-	-	+	1
За ознакою дроблення	-	-	-	+	1
За формою виплати дивідендів чи відсотків	-	-	-	+	1
За терміном погашення	-	-	-	+	1
За складом реквізитів і характером обороту	-	-	-	+	1
За здатністю конвертації	-	-	-	+	1
За ознакою території обігу	-	-	-	+	1
За місцем реєстрації офісу емітента	-	-	-	+	1
За видами забезпечення	-	-	-	+	1
За видом застави	-	-	-	+	1
Залежно від виду гарантії	-	-	-	+	1
Разом	7	9	7	18	41

Джерело: розроблено авторкою

Таким чином, за результатами аналізу підходів до класифікації цінних паперів, які були запропоновані різними авторами, виявлено, що найменший перелік класифікаційних ознак включає шість видів. У той же час, найдовший класифікатор, складений з 18 ознак, був запропонований О. М. Мозговим [48]. Проте лише шість ознак з цих класифікаторів є загальними (хоча іноді з різними назвами), і вони пов'язані з розподілом цінних паперів на ринку.

Ми розглянули підходи до класифікації цінних паперів, виокремлені всіма авторами, і дійшли висновку, що вони можуть бути класифіковані залежно від форми випуску на цінні папери на пред'явника, іменні та варіанти [18].

Ми також розглянули ознаки, визначені більшістю авторів, і класифікаційні підходи до цих ознак. Згідно з цивільним оборотом в державі, цінні папери можна поділити на пайові, боргові, іпотечні, приватизаційні, похідні та товарні[18]. Ця класифікація також може бути диференційована за економічною природою [31], за обов'язками емітента та правами власника [4], або за характером відносин, встановлених цінним папером [2].

Щодо порядку розміщення, цінні папери можуть бути емісійними або неемісійними [2; 4; 18; 56]. Залежно від емітента, цінні папери можуть бути державними, муніципальними або приватними [8; 31] та розрізнятися за статусом емітента [2], формою власності [30] та особою боржника [4]. Інші способи класифікації цінних паперів включають термін обігу, який може бути строковим або безстроковим [18; 30], і спосіб виплати доходу, який може бути з фіксованим платежем, з плаваючою ставкою або залежний від рівня чистого прибутку компанії [8; 31]. Даній класифікації також відповідає тлумачення класифікаційних знаків за способом формування доходу [30].

На нашу думку, основні ознаки класифікації цінних паперів є важливими, проте для більш детального аналізу варіативності розподілу цінних паперів необхідно враховувати додаткові ознаки класифікації. Тому ми пропонуємо використовувати системне групування основних та додаткових ознак класифікації цінних паперів. У даному випадку, всі класифікатори можна поділити на чотири групи наступним чином:

1) Ознаки, що диференціюють цінні папери за характером їх обігу:

- за формою видання: не документальні та документальні;
- за типом підтвердження права власності: держатель і ордер;
- через цивільно-правові операції в державі: акції, боргові зобов'язання, іпотека, приватизація, деривативи та управління товарами;
- за порядком розміщення: видача та невидача;
- за оперативним змістом: грошові (монетарні);
- розпорядники товарів (товари) і менеджери капіталу (запаси);
- за метою випуску: фондові та торгові;
- залежно від варіанту подрібнення: подрібнені і не подрібнені;
- за складом реквізиту та характеристиками кругообігу: основні та другорядні споживачі;
- за покриттям: іпотека та приватизація;

2) Ознаки, у яких цінні папери характеризуються за ознаками їх випуску та обігу:

- залежно від виду обігу: ринкові та неринкові;
- за періодом обігу: строкові (короткострокові; довгострокові) та безстрокові;
- після погашення: які підлягають погашенню протягом певного періоду часу і можуть бути погашені в будь-який час;
- після періоду оплати за цінні папери: які мають визначену дату оплати та які не мають визначеної дати оплати;
- залежно від можливості дострокового погашення: відкличні та безвідкличні;
- за мінливістю: мінливі та незмінні;
- за територіальною формою власності за розподілом: регіональні; Національні та міжнародні;
- за місцезнаходженням емітента: Німеччина та за кордоном;

- за вимогою про державну реєстрацію: які мають бути державно зареєстрованими, а які не можуть бути державно зареєстрованими;
- залежно від змісту умов видачі або укладення договору: випадкові та абстрактні;
- за видом прав, що реалізуються цінними паперами: які є грошовими вимогами; які засвідчують права власності та надають адміністративні права;

3) характеристики класифікації, які описують цінні папери за критеріями отримання доходу від них включають:

- метод виплати доходу: цінні папери з фіксованою виплатою; цінні папери з плаваючою ставкою; цінні папери, дохід від яких залежить від чистого прибутку компанії;
- рівень рентабельності: з високою, низькою рентабельністю, збиткові;
- форма виграшу: відсотки (купон); безпроцентні, дивідендні, дисконтні та обмінні курси;

4) Характеристики класифікації, які описують цінні папери за рівнем надійності:

- ступінь надійності: дуже надійні та нормальні;
- спосіб захисту: захищені та незахищені.

Класифікація цінних паперів, що представлена в різних правових та літературних джерелах, демонструє велику різноманітність підходів до їх поділу. Це вказує на складність фінансових інструментів, які працюють на ринку цінних паперів, і дозволяє розкрити їх основні ознаки. Також ця класифікація відображає діяльність банків на ринку цінних паперів та їх управління.

Слід зауважити, що ефективність різних напрямків банківської діяльності на ринку цінних паперів значною мірою залежить від рівня регулювання ринку в цілому та діяльності різних учасників. Тому питання про сутність та види регулювання на ринку цінних паперів все ще лишається важливим для визначення специфіки управління діяльністю банків на цьому ринку.

Згідно зі світовим досвідом, на сьогодні існують основні моделі державного регулювання національних фінансових ринків. Серед них:

- модель мегарегулятора, яка передбачає створення спеціального органу, що проводить моніторинг та регулювання діяльності на ринках цінних паперів, страхових та банківських послуг;
- галузева (традиційна) модель;
- модель перехресного регулювання;
- регуляторна модель відповідно до функцій фінансового ринку.

Таким чином, модель мегарегулятора передбачає створення регуляторного органу, який має функції моніторингу та регулювання ринків цінних паперів, страхування та банківських послуг, що розподіляються між щонайменше трьома ключовими сегментами фінансового ринку [30, с. 34].

В рамках галузевої моделі державного регулювання національних фінансових ринків, передбачається чіткий розподіл завдань та функцій між різними органами чітко розподіляються. Кожен орган окремо здійснює нагляд за конкретним сектором або сегментом фінансового ринку, такими як банківський, страховий або ринок цінних паперів [26].

Модель перехресного регулювання передбачає делегування наглядових повноважень одному суб’єкту та повноважень щодо регулювання комерційних операцій на фінансовому ринку іншому [24, с. 167].

Модель регулювання за функціями фінансового ринку передбачає, що для кожної функції фінансового ринку створено відповідний регуляторний орган [40, с. 120].

Кожна із зазначених моделей регулювання фінансових ринків має певні переваги, що підкреслюють її ефективність, а також певні недоліки, які виявились у процесі їх застосування. Тому вибір конкретної моделі регулювання національного фінансового ринку державою має здійснюватися з урахуванням численних факторів історичного розвитку, політичних та економічних рамок.

У наш час в Україні діє галузева модель регулювання фінансового ринку, що розглядає даний як керування процесами окремого сектору національного

фінансового ринку. А як письменницький колектив під керівництвом О. П. Куцик «одним із найважливіших критеріїв оцінки інвесторами можливості та привабливості інвестиційного процесу в Україні є державне регулювання та нагляд за ринком цінних паперів» [32, с. 223].

Як відомо, існують дві основні моделі регулювання ринку цінних паперів у світі:

А) Коли державні органи виконують основні функції, а Асоціація професійних учасників ринку цінних паперів має лише обмежені повноваження.

Б) Коли більшість повноважень делеговано саморегулюючим організаціям. Однак ефективне саморегулювання можливе лише при наявності сильної структури професіоналів, які працюють на збереження репутації та отримання позиції компанії на ринку. Таке саморегулювання базується на діловій етиці, системі переговорів і домовленостей, формування якої потребує часу [11, с. 54]. Як зазначає Т. В. Біловус, «раніше приймалося орієнтуватися на моделі управління ринком цінних паперів провідних країн світу, які демонстрували високі показники розвитку фінансового ринку в цілому та ринку цінних паперів, зокрема. Але фінансова криза, яку найбільше відчули на собі найбільш розвинені ринки цінних паперів провідних країн, показала всьому світу, що ідеальної моделі регулювання для РЦП не існує» [3, с. 135].

Отже, в Україні наразі значного поширення набула перша модель регулювання ринку цінних паперів. Основним державним регулятором на ринку є Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР), основними обов’язками якої є:

- формування та організація реалізації єдиної державної політики щодо процесу діяльності та розвитку фондового ринку і деривативів, адаптацію та перебудову його згідно до міжнародних стандартів;
- скеровування діяльності урядових установ щодо оптимального функціонування ринку цінних паперів та деривативів в Україні;
- організація державного регулювання та контролю над випуском та обігом цінних паперів та деривативів на території України;

- захист прав інвесторів шляхом забезпечення дотримання законодавства про ринок цінних паперів та акціонерні товариства, включаючи запобігання та припинення порушень законодавства та застосування санкцій до осіб, які порушують ці законодавства;
- підтримка розвитку ринків цінних паперів та деривативів;
- узагальнення практики застосування законодавства України щодо випуску та обігу цінних паперів та розробка пропозицій щодо його удосконалення;
- державне регулювання та контроль у сфері спільного інвестування;
- контроль за накопичувальним забезпеченням по старості;
- протидія легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму в рамках державної регуляторної та наглядової компетенції;
- запобігання та боротьба з корупцією в межах компетенції;
- нагляд за небанківськими фінансовими групами та їх підгрупами на консолідованій та субконсолідованій основі в межах повноважень, встановлених законом [62].

Український ринок цінних паперів підлягає саморегулюванню, яке здійснюють дві основні структури: Асоціації професійних учасників ринку цінних паперів, які можуть об'єднувати професійних учасників з різними видами професійної діяльності на ринку, та Саморегулюючі організації професійних учасників ринку цінних паперів (СРО), які здійснюють саморегулювання за певним видом професійної діяльності. У світовій практиці СРО визнаються як добровільні об'єднання, що встановлюють формальні правила ведення бізнесу для своїх учасників [23, с. 120].

Відповідно до Положення «Про Асоціацію професійних учасників фондових бірж» основними повноваженнями ОПУ та СРО є:

1) Повноваження ОПУ:

- впровадження стандартів професійної етики в практичну діяльність членів асоціації;

- розробка та затвердження методичних рекомендацій щодо здійснення відповідного способу професійної діяльності на фондовій біржі;
- впровадження ефективних механізмів вирішення спорів, пов’язаних з професійною діяльністю членів Спілки;
- контроль за дотриманням його членами статуту та внутрішніх документів об'єднання;

2) Повноваження СРО:

- впровадження норм професійної етики в практичну діяльність членів Асоціації, в тому числі шляхом розробки та прийняття кодексу професійної етики та здійснення контролю за його дотриманням членами Асоціації;
- розробка та затвердження методичних рекомендацій щодо здійснення відповідного способу професійної діяльності на фондовій біржі;
- впровадження ефективних механізмів вирішення спорів, пов'язаних з професійною діяльністю членів об'єднання, в тому числі шляхом представництва інтересів членів СРО в органах державної влади, судах та інших організаціях та захисту їх інтересів;
- контроль за дотриманням його членами статуту та внутрішніх документів об'єднання;
- розроблення та затвердження правил (стандартів) провадження відповідного виду професійної діяльності на фондовій біржі, обов'язкових для виконання членами СРО, за винятком правил (стандартів), прямо встановлених законом, у тому числі шляхом встановлення вимоги до професійної кваліфікації працівників СРО;
- розроблення заходів щодо запобігання порушення членами СРО законодавства та внутрішніх документів СРО, у тому числі при припиненні ними професійної діяльності, зокрема шляхом подання до НКЦПФР відповідних документів щодо можливості юридичної особи здійснювати професійну діяльність на біржі та припинення юридичною особою професійної діяльності на фондовій біржі;

- застосування до членів СРО заходів дисциплінарної відповідальності за порушення статуту СРО, внутрішніх документів СРО [53].

Важливо зазначити, що основні функції СРО включають наступні:

- Нормотворчість, яка забезпечується шляхом прийняття внутрішніх нормативних актів, що регулюють порядок здійснення професійної та підприємницької діяльності на ринку, а також через участь у законодавчому процесі, експертизу законопроектів та розробку нормативних актів.
- Контроль, який включає організацію контролю за дотриманням учасниками ринку фінансових послуг внутрішніх вимог саморегулювання та національного законодавства.
- Примус, що передбачає розробку санкцій, впливу та дисциплінарних заходів щодо членів саморегулювання та порядок їх застосування.
- Третейське судочинство, що забезпечується діяльністю третейських судів, створених у рамках саморегулювання, та захист професійних інтересів їх членів у відносинах з державними органами та замовниками.
- Інформаційний, який забезпечується шляхом аналізу інформації про діяльність її учасників та надання відповідної інформації про діяльність самої СРО та ринку в цілому.
- Організація процесів професійної підготовки, атестації та переатестації спеціалістів [57].

При огляді діяльності банків на ринку цінних паперів слід зазначити, що, крім регуляторів цього ринку, банківська діяльність також підлягає регулюванню Національним банком України. Дотримання вимог НБУ щодо інвестиційної діяльності банків є надзвичайно важливим, оскільки це стосується дотримання економічних нормативів інвестування. Тому, з метою зменшення інвестиційного ризику, пов'язаного з діяльністю банків у галузі інвестування та операцій з цінними паперами, Національний банк України встановив наступні нормативи щодо економічних інвестицій:

- норматив окремого інвестування в обігу цінних паперів для кожної установи, яка є об'єктом підприємницької діяльності, яка є юридичною особою

(підприємство, організація, товариство, фірма, установа тощо) (Н11), встановлена для обмеження ліміту ризику з інвестуванням в акції, частки, паї та інвестиційні сертифікати окремої юридичної особи;

- норматив загального обсягу інвестицій (Н12), який встановлюється з метою обмеження ризику, пов'язаного із здійсненням банком інвестиційної діяльності, при цьому до складу вкладених банком коштів входять: акції та інші цінні папери з нефіксованим доходом; цінні папери, випущені установою та обліковуються за справедливою вартістю; інвестиції в асоційовані та дочірні компанії [54].

Отже, державне регулювання діяльності банківських установ на ринку цінних паперів здійснюється прийнятою державою грошово-кредитною політикою, яка розробляється та реалізується самим НБУ. І, як зазначає І. В.Борщук, З. М. Скібінська та В. Д. Шквір, «основними засобами та методами грошово-кредитної політики Національного банку України, які безпосередньо впливають на портфельні інвестиції комерційних банків, є визначення обов’язкових резервів для банків, встановлення розміру облікової ставки, рефінансування комерційних банків, встановлення розміру облікової ставки, рефінансування комерційних банків тощо». розрахунки за операціями з цінними паперами на вільному ринку» [6, с. 360].

Варто відзначити, що діяльність банків на ринку цінних паперів, як професійних учасників, регулюється Положенням про організацію діяльності банків та їх відокремлених структурних підрозділів з провадження професійної діяльності на фондовому ринку [45]. Це означає, що порядок та умови видачі дозволу на провадження певної професійної діяльності на фондовій біржі (за винятком діяльності з управління активами інституційних інвесторів), перелік документів, що необхідно додати до заяви про видачу дозволу, причини відмови в їх видачі, порядок реєстрації внутрішніх документів (змін до них) та вимоги до отримання ліцензії на провадження певної професійної діяльності на фондовій біржі, визначаються порядком та умовами отримання ліцензії на провадження

окремих видів професійної діяльності на фондовій біржі (ринку цінних паперів) [45].

Шляхом аналізу ключових показників функціонування ринку цінних паперів та його учасників, зокрема банківських установ, можна оцінити результати регулювання ринку на різних рівнях у кожній країні. Таким чином, друга частина дослідження буде присвячена оцінці стану та динаміки розвитку ринку цінних паперів в Україні, а також ефективності діяльності банків на цьому ринку.

РОЗДІЛ 2 СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

2.1. Аналіз стану та розвитку ринку цінних паперів України та участі банків у його функціонуванні

Нормальний розвиток економіки постійно потребує розвитку, розподілу і перерозподілу фінансових ресурсів між його сферами і відділами. Фінансовий ринок відіграє важливу роль у здійсненні цього процесу. Серед структур фінансових ринків виділяється ринок цінних паперів, який поєднує відносини випуску та продажу специфічної продукції – цінних паперів. Грошові накопичення кредитно-фінансових установ, корпорацій, підприємств, держав і приватних осіб акумулюються через ринок цінних паперів (РЦП) і використовуються для виробничих і невиробничих інвестицій капіталу. Комерційні банки здійснюють різноманітні операції з цінними паперами. Вони виконують роль інвесторів, купуючи цінні папери для власних портфелів, беручи участь у первинному розміщенні нових випусків покупцям, діючи як посередники при перепродажі цінних паперів, здійснюючи операції з цінними паперами від імені клієнтів і видаючи позики під заставу цінних паперів.

Ринок цінних паперів займає важливе місце в системі ринкових відносин і відіграє багато ролей. Однією з основних функцій є регулювання та спрямування грошових потоків. Ринок цінних паперів не може функціонувати без грошей. Цінні папери відіграють багато ролей у системах суспільного відтворення. По-перше, вони є його регуляторами. З іншого боку, вони також виконують очевидну інформативну функцію: доводять стан економіки. Ціни на цінні папери формуються на ринку цінних паперів, переважно біржовому. Мобілізація фінансових ресурсів шляхом продажу цінних паперів для задоволення інвестиційних потреб суб'єктів господарської діяльності.

Ринок цінних паперів і банківська кредитна система доповнюють один одного і впливають один на одного. Комерційні банки рідко видають довгострокові (більше одного року) кредити. Цінні папери дають змогу отримати кошти, якими можна користуватися протягом тривалого часу (десять років — облігації) або необмежено (акції).

Потрібно враховувати тенденції активності різних операцій на ринку цінних паперів, які здійснюються як на біржі, так і поза нею. Обсяги торгівлі різними видами цінних паперів можна вивчати, аналізуючи дані щодо торгівлі на ринках, в тому числі на біржовому та позабіржовому (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Динаміка обсягу торгів цінними паперами на біржовому та позабіржовому ринках у 2018 — 2022 роках.

Вид ринку	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Обсяг торгів акціями					
Біржовий ринок	78,44	40,41	121,56	118,43	134,65
Частка в загальному обсязі торгів,%	23,25%	11,73%	37,72%	36,5%	41,49%
Позабіржовий ринок	1,18	0,33	5,02	5,3	6,1
Частка в загальному обсязі торгів,%	1,37%	0,08%	3,74%	3,94%	4,53%
Всього обсяг торгів акціями	79,62	40,74	126,58	123,73	139,2
Частка в загальному обсязі торгів,%	18,79%	5,40%	27,73%	27,1%	30,48%
Обсяг торгів державними облігаціями України					
Біржовий ринок	245,73	294,9	189,52	197,32	218,54
Частка в загальному обсязі торгів,%	72,83%	85,59%	58,80%	61,18%	67,7%
Позабіржовий ринок	16,68	335,18	66,61	62,23	56,4
Частка в загальному обсязі торгів,%	19,32%	81,74%	49,66%	46,39%	42,1%
Всього обсяг торгів державними облігаціями України	262,41	630,08	256,13	259,55	274,94
Частка в загальному обсязі торгів,%	61,93%	83,50%	56,12%	56,86%	60,23%
Обсяг торгів облігаціями підприємств					
Біржовий ринок	10,27	8,7	6,12	5,32	5
Частка в загальному обсязі торгів,%	3,04%	2,53%	1,90%	1,65%	1,55%
Позабіржовий ринок	23,33	35,25	23,68	21,43	20,54
Частка в загальному обсязі торгів,%	27,03%	8,60%	17,65%	15,97%	15,3%
Всього облігаціями підприємств	33,6	43,95	29,8	26,75	25,54
Частка в загальному обсязі торгів,%	7,93%	5,82%	6,53%	5,86%	5,59%
Обсяг торгів деривативами					

Біржовий ринок	2,65	0,21	5,03	6,32	6,65
Частка в загальному обсязі торгів,%	0,79%	0,06%	1,56%	1,96%	2,06%
Позабіржовий ринок	0,06	0,01	0,59	1,12	1,53
Частка в загальному обсязі торгів,%	0,07%	0,002%	0,44%	0,83%	1,13%
Всього обсяг торгів деривативами	2,71	0,22	5,62	5,2	8,18
Частка в загальному обсязі торгів,%	0,64%	0,03%	1,23%	1,13%	1,77%
Обсяг торгів цінними паперами ІСІ					
Біржовий ринок	0,29	0,33	0,06	0,12	0,2
Частка в загальному обсязі торгів,%	0,09%	0,10%	0,02%	0,04%	0,06%
Позабіржовий ринок	45,07	39,28	38,24	36,54	35,01
Частка в загальному обсязі торгів,%	52,21%	9,58%	28,51%	27,24%	26,09%
Всього обсяг торгів цінними паперами ІСІ	45,36	39,61	38,3	36,66	35,21
Частка в загальному обсязі торгів,%	10,71%	5,25%	8,39%	8%	7,68%
Загальний обсяг торгів					
Біржовий ринок	337,38	344,55	322,29	454,2	492,55
Частка в загальному обсязі торгів,%	79,63%	45,66%	70,61%	82,32%	89,27%
Позабіржовий ринок	86,32	410,05	134,14	232,6	246,2
Частка в загальному обсязі торгів,%	20,37%	54,34%	29,39%	50,5%	53,4%
Загальний обсяг торгів	423,7	754,6	456,43	886,8	938,75

Джерело: складено авторкою за [67]

Загальні висновки, які можна зробити з даних таблиці 2.1, такі:

1) Валютний ринок займає переважну частку у загальному обсязі торгів цінними паперами на ринку цінних паперів України за 2018-2022 роки (відповідно 72,83%; 85,59%; 58,80%; 61,18%; 67,7%). Однак у 2019 році переважну більшість торгівлі цінними паперами відбувається на позабіржовому ринку, що становить 54,34% від загального обсягу;

2) Акції займали найбільшу частку у обсязі торгів на ринку цінних паперів України з 2020 по 2022 рр. (37,72%, 36,5%, 41,49% відповідно);

3) Цінні папери ІСІ займають найбільшу частку у обсязі торгів на ринку цінних паперів України в 2018 році (52,21%), а в 2019 році –основну частку торгів на позабіржовому ринку займали ОВДП України;

4) На фондовому ринку найбільше обертаються акції, державні облігації України та деривативи, а на позабіржовому ринку - корпоративні облігації та цінні папери ІСІ;

5) Загальна тенденція торгівлі на ринку цінних паперів України за 2018-2021 роки є спадною, що призводить до зменшення обсягу торгівлі цінними паперами. Торгівля на біржі скоротилася майже на 451,76 млрд. грн. Проте позитивні тенденції спостерігаються на позабіржовому ринку, якому притаманне зростання товарообігу на 285,2 млрд. грн.;

6) Тенденції формування обсягів торгів за типами цінних паперів проявляються таким чином:

– Державні та корпоративні облігації України спадають, у 2019 році відбувається різкий спад (з 83,50% до 56,12% у державних облігацій, у корпоративних облігацій незначне зростання у даний період (5,82% до 6,53% з подальшою тенденцією до спадання згодом);

– Акціям притаманне зростання, обсяг даного явища за період з 2020 по 2022 роки склав 389,51 млрд. грн., зростання відбулося і у випадку деривативів (19 млрд. грн.) та цінних паперів ICI (110,17 млрд. грн.).

Комерційні банки належать до найбільш активних учасників ринку цінних паперів. Вони займають провідне місце на цьому ринку як інвестори, так і фінансові посередники. Стан і проблеми фондового ринку мають безпосередній вплив на діяльність банків, яка перш за все тісно пов'язана з обігом цінних паперів.

Як бачимо, за останні п'ять років спостерігається позитивна динаміка зростання активів банків, які в цілому складають 854,0 млрд. грн (табл. 2.2.). Також з табл. 2.2 бачимо, що діяльність українських банків на ринку цінних паперів зазнавала значної активізації в 2018-2019 роках. У 2017 році вкладення у цінні папери порівняно з 2016 роком зросли на 101,4 млрд. грн. або 189%, а у 2018 році – 88,2 млрд. грн. порівняно з 2017 роком (141%).

Таблиця 2.2

Тенденція зміни обсягів загальних активів банків та їх вкладень у цінні папери в Україні (01.01.2018 — 01.01.2022 рр.)

Показники	01.01.2018	01.01.2019	01.01.2020	01.01.2021	01.01.2022
1	2	3	4	5	6
Банки з державною часткою					

Загальний обсяг активів	1092,5	1140,9	1196,8	1150,3	1124,2
Вкладення в цінні папери, всього	303,5	227,6	236,0	234,2	213,4
Питома вага вкладень в цінні папери в активах, %	27,78	19,95	19,72	19,56	17,82
В т.ч. в: - цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	232,0	191,0	157,9	144,5	124,1
Питома вага в загальній сумі вкладень в цінні папери, %	76,44	83,92	66,91	61,2	52,56
- цінні папери, які обліковуються за амортизованою собівартістю	71,5	36,6	78,1	76,2	73,3
Питома вага в загальній сумі вкладень в цінні папери, %	16,08	33,09	23,56	22,98	22,11
Загальний обсяг активів	543,9	538,7	518,8	454,9	410,8
Вкладення в цінні папери всього	47,4	97,3	41,4	36,3	32,7
Питома вага вкладень в цінні папери в активах, %	8,71	18,06	7,98	6,99	6,29
В т.ч. в: - цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	23,7	71,6	25,1	26,4	23,1
Питома вага в загальній сумі вкладень в цінні папери, %	50,0	73,59	60,63	63,77	55,7
- цінні папери, які обліковуються за амортизованою собівартістю	23,7	25,7	16,3	17,1	15,2
Питома вага в загальній сумі вкладень в цінні папери, %	50,0	26,41	39,37	41,3	36,71
Загальний обсяг активів	225,8	246,1	264,7	222,25	179,8
Вкладення в цінні папери всього	15,06	18,65	11,98	12,65	10.07

Питома вага в загальній сумі вкладень в цінні папери, %	34,0	5,9	31,7	33,47	26,64
В т.ч. в: - цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	19,3	25,0	18,3	20,34	19,14
Питома вага вкладень в цінні папери в активах, %	56,76	54,47	57,73	64,16	60,37
- цінні папери, які обліковуються за амортизованою собівартістю	14,7	20,9	13,4	15,3	14,2
Питома вага в загальній сумі вкладень в цінні папери, %	43,24	45,53	42,27	43,44	40,12
Загальний обсяг активів	1910,6	1981,6	1876,0	1890,1	18092,3
Вкладення в цінні папери всього	309,2	379,2	376,6	379,7	365,1
Питома вага в загальній сумі вкладень в цінні папери, %	16,18	19,14	20,07	20,23	19,4
В т.ч. в: - цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	234,1	208,6	275,3	278,3	264,1
Питома вага вкладень в цінні папери в активах, %	75,71	55,01	73,10	73,8	70,03
- цінні папери, які обліковуються за амортизованою собівартістю	75,1	170,6	101,3	102,4	100,01
Питома вага в загальній сумі вкладень в цінні папери, %	24,29	44,99	26,9	27,2	26,6

Джерело: складено авторкою за [30]

Однак після 2018 року було помічено тенденцію до зменшення вкладень у цінні папери вітчизняних банків. Зменшення вкладень у цінні папери в 2018 році на відмінну від попереднього року становило 75,9 млрд грн (75%), але збільшення активів та вкладень банків у цінні папери порівняно з 2018 роком склало 8,4 млрд грн (104%). Діяльність банків на ринку цінних паперів можна

поділити на три напрями: емітенти цінних паперів, інвестори в цінні папери та професійні учасники. Вітчизняні банки є емітентами, оскільки мають найбільші випуски акцій. У 2019 році, емітенти з найбільшими емісіями акцій склали 91% від загального обсягу емісії акцій, зареєстрованого НКЦПФР [67]. З них частка акцій банків-емітентів склала 29,69% від загального обсягу акцій, зареєстрованих Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку у 2019 році (див. табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Динаміка обсягів випуску акцій банками, відносяться до десятки найбільших емітентів, за якими НКЦПФР зареєстровано значні за обсягом випуски акцій у 2018-2022 роках.

Рік	Кількість банків, що увійшли в ТОП-10 емітентів	Обсяг зареєстрованих випусків акцій, млрд грн	Частка у загальному обсязі зареєстрованих випусків акцій, %
2018	7	190,55	95,98
2019	6	96,32	33,3
2020	9	71,84	24,83
2021	8	91,48	31,61
2022	7	54,53	18,84

Джерело: складено авторкою за [67]

Згідно з даними таблиці 2.3, 2018 рік є найбільш активним щодо емісії акцій банками. Загальний обсяг випущених акцій становить 190,55 млрд. грн., при цьому 95,98% цієї суми становлять акції, що були видані банками. У ТОП-10 емітентів акцій, зареєстрованих у 2019 році, перше місце зайняв комерційний банк "ПриватБанк", який випустив 146,24 млрд. акцій, що становить 73,35% від загального обсягу випущених іменних акцій.

У 2018-2019 роках спостерігається значне зниження емісійної активності банків при випуску акцій, але кількість банків у ТОП-10 залишається домінуючою. У 2019 році друге місце серед емітентів, для яких Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку зареєструвала значні випуски акцій,

зайняв Альфа-Банк. Обсяг випуску акцій цього банку становив 16,55 млрд. грн (26,04% від загального обсягу акцій).

Окрім цього, за період з 2018 по 2022 роки інвестиційна діяльність українських банків характеризується високим рівнем вкладень депозитних компаній у цінні папери різних емітентів. [9, с. 62]. У той же час, даний розподіл портфеля цінних паперів за секторами економіки у звітному періоді, згідно з таблицею 2.3, є непропорційним. Найбільшу питому вагу вкладень банків у цінні папери у 2017-2019 роках мали інвестиції в державні цінні папери: з 2018 року інвестиції у фінансові інструменти сектору державного управління становили майже 100% усіх інвестицій банків у боргові інструменти.

Таблиця 2.4

Індикатори інвестиційної активності депозитних корпорацій за період 2018-2020 рр. у розрізі секторів економіки відносно цінних паперів їхніх емітентів

Рік	Вкладення в цінні папери, усього млрд. грн.	В тому числі						
		цінні папери резидентів	В тому числі					цінні папери нерезидентів
			цінні папери НБУ	цінні папери інших депозитних корпорацій	цінні папери інших фінансових корпорацій	цінні папери сектору загального державного управління	цінні папери інших нефінансових корпорацій	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
31.12.2018	420,86	419,79	0	0,99	2,46	411,56	4,76	1,07
Питома вага,%	100,0	99,75	0	0,24	0,58	97,79	1,13	0,25
31.12.2019	387,15	376,99	0	1	2,95	368,06	4,99	10,16
Питома вага,%	100,0	97,38	0	0,26	0,76	95,07	1,29	2,62
31.12.2020	321,86	362,79	0	1,02	2,55	370,51	5,01	9,42
Питома вага,%	100,0	95,23	0	0,32	0,43	96,23	1,30	2,31

Джерело: складено авторкою за [30]

Слід відзначити, що у порівнянні з попереднім періодом, в 2019 році інвестиції нерезидентів у цінні папери збільшилися на 7,35 млрд грн, або на 162%. Незважаючи на позитивну динаміку в інвестиційній діяльності банківських установ на ринку цінних паперів.

Таблиця 2.5

Кількісна частка банків України, які не здійснюють вкладення у цінні папери

Дата	Кількість банків, що не здійснюють інвестиції у цінні папери	Кількість діючих банків	Частка кількості банків, що не здійснюють інвестиції у цінні папери, в загальній чисельності банків, %
01.01.2018 р.	3	82	3,66
01.01.2019 р.	1	77	12,98
01.01.2020 р.	0	75	0
01.01.2021 р.	4	75	3,26
01.01.2022 р.	1	75	0,23

Джерело: складено авторкою за [30]

Як бачимо, згідно з даними табл. 2.5, у 2019 році найбільшу частку серед банків, що працюють на ринку цінних паперів в Україні, складають ті, які не інвестують у цінні папери - а саме 12,98% від загальної кількості банків. Однак, для розуміння діяльності банків як професійних учасників ринку цінних паперів, необхідно приділити увагу важливій ролі якісної та стабільної роботи зберігача, яка є невід'ємною частиною їхньої діяльності на цьому ринку. Банки, як професійні учасники ринку цінних паперів, отримали ліцензії від Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, що дозволяє їм здійснювати кастодіальну діяльність як зберігачі на фондовій біржі.

Кастодіальні послуги, які надає зберігач, є однією зі сукупності послуг, що пропонуються банками для своїх клієнтів. Вони можуть бути корисними для таких споживачів, як держава, місцеві органи влади, фізичні та юридичні особи (як резиденти, так і нерезиденти), які є власниками або емітентами цінних паперів. Належать сюди також і нотаріуси, якщо цінні папери зараховуються на рахунок зберігання під їх контролем.

Зберігач надає повний комплекс кастодіальних послуг на підставі договорів обслуговування рахунків у цінних паперах, а саме:

- Відкриття рахунку в цінних паперах для обліку корпоративних та державних цінних паперів;
- Надавання власникам цінних паперів виписки за кожною операцією та звіти про кількість цінних паперів в обігу за визначений період на вимогу;
- Здійснення депозитарного обліку цінних паперів, прав на цінні папери та їх обмежень на рахунках у цінних паперах;
- Ведення обігу цінних паперів на депозитних рахунках вкладників;
- Ведення діяльності емітента на рахунках депонентів;
- Участь у зборах акціонерів від імені клієнта;
- Отримання доходу за цінними паперами, що обліковуються на рахунку власника цінних паперів у банку-зберігачі, з подальшим перерахуванням на рахунок власника;
- Надання інформаційно-консультаційних послуг з питань обігу цінних паперів у Національній депозитарній системі України;
- Надання емітентам реєстрів власності на цінні папери;
- Надання інформаційно-консультаційних послуг (депозитарій на вимогу депонента надає інформаційно-консультаційні, а також довідково-аналітичні послуги щодо ситуації на ринку, умов обігу цінних паперів та іншої інформації, необхідної депоненту для здійснення його права та обов'язки).

Аналізуючи депозитну діяльність банківських установ згідно таблиці 2.6, можна зазначити, що десятці найбільших депозитних установ притаманні такі ключові показники:

- номінальна вартість цінних паперів, що зберігаються в депозитаріях власниками;
- кількість відкритих рахунків за договорами з вкладниками на кінець періоду.

Таблиця 2.6

Рейтинг депозитарних банків за розміром номінальної вартості цінних паперів для власників, а також за кількістю відкритих рахунків у цінних паперах, які належать їх клієнтам, за період 2018-2022 рр.

Банк-депозитарна установа	31.12.2018р.			31.12.2019р.			31.12.2020р.			31.12.2021р.			31.12.2022р.		
	№ в ТОП 1 /ТОП 2	Номінальна вартість цінних паперів власників, що обліковуються депозитарними установами, млрд. грн	Кількість відкритих рахунків наприкінці періоду за договорами з депонентами	№ в ТОП 1 /ТОП 2	Номінальна вартість цінних паперів власників, що обліковуються депозитарними установами, млрд. грн	Кількість відкритих рахунків наприкінці періоду за договорами з депонентами	№ в ТОП 1 /ТОП 2	Номінальна вартість цінних паперів власників, що обліковуються депозитарними установами, млрд. грн	Кількість відкритих рахунків наприкінці періоду за договорами з депонентами	№ в ТОП 1 /ТОП 2	Номінальна вартість цінних паперів власників, що обліковуються депозитарними установами, млрд. грн	Кількість відкритих рахунків наприкінці періоду за договорами з депонентами	№ в ТОП 1 /ТОП 2	Номінальна вартість цінних паперів власників, що обліковуються депозитарними установами, млрд. грн	Кількість відкритих рахунків наприкінці періоду за договорами з депонентами
АТ АБ «УКРГАЗБАНК»	1/0	246,31	4828	2/0	250,08	-	3/0	234,59	-	1/9	232,54	-	1/9	222,04	-
АТ «Державний експортно - імпортний банк України»	2/0	-	-	1/0	641,13	-	1/0	393,78	-	0/0	332,78	-	0/0	312,71	-
АТ «Державний ощадний банк України»	3/0	130,48	-	5/0	116,21	-	5/0	138,44	-	3/0	153,44	-	3/0	152,43	-

АТ «Сітібанк»	4/0	101,95	-	4/0	144,57	-	6/0	92,31	-	4/0	92,31	-	4/0	90,30	-
АТ «ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК»	/0	44,85	-	10/0	37,47	-	9/0	38,71	-	7/0	40,11	-	7/0	41,11	-
АТ «Райффайзен Банк Аваль»	6/0	51,53	4943	6/4	56,13	138584	8/9	45,92	4240	6/7	42,92	4240	6/7	40,90	4189
АТ «Укрсоцбанк»	9/2	-	7086	0/0	-	-	0/3	-	7510	0/4	-	7510	0/4	-	7510
АТ «КБ «ФІНАНСОВА ІНІЦІАТИВА»	10/0	-	-	0/0	-	-	0/0	-	-	0/0	-	-	0/0	-	-
АТ «КБ «ПРИВАТБАНК»	0/5	174,88	8236	3/6	146,60	108118	4/2	146,59	11905	2/3	143,59	11905	2/3	123,39	10705
АТ «АЛЬФА-БАНК»	0/0	39,68	-	8/0	45,43	-	10/10	38,32	38,32	9/10	33,12	38,32	9/10	33,12	35,32
АТ «ОТП Банк»	0/0	-	-	0/0	-	-	0/0	-	-	0/0	-	-	0/0	-	-
АТ «Айбокс Банк»	0/0	-	-	0/0	-	-	0/0	-	-	0/0	-	-	0/0	-	-
АТ «Банк «КЛІРИНГОВИЙ ДІМ»	0/0	-	-	0/3	-	149714	0/0	-	-	0/0	-	-	0/0	-	-
АТ «АЛЬТБАНК»	0/0	-	-	0/2	-	151371	0/1	-	14636	0/0	-	14636	0/0	-	11636
АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК»	0/0	24,01	-	0/0	-	-	0/0	-	-	10/0	-	-	10/0	-	-
Всього за банками в ТОП	-	813,69	25093	-	1437,62	547787	-	1128,66	38329,32	-	1238,66	39349,32	-	1238,66	3829,21

Джерело: складено авторкою за [67]

За даними таблиці можна зробити висновок про те, що власники цінних паперів номінальною вартістю віддають перевагу зберіганню їх в декількох банках-лідерах. За період з 2018 по 2022 рік, до цих лідерів за номінальною вартістю цінних паперів власників увійшли 8 банків, і при цьому перше місце в ТОП-10 належало двом банкам: АТ "УКРГАЗБАНК" і АТ "Державний експортно-імпортний банк України".

У той же час, за кількістю відкритих рахунків на кінець терміну дії договору з вкладниками, ситуація з включенням банків до ТОП-10 виглядає трохи інакше. За період з 2018 по 2022 рік до цього ТОП-10 увійшли 4-5 банків, проте жоден з них ніколи не займав перше місце. Найбільшу кількість відкритих рахунків мали АТ "Укрсоцбанк" у 2018 році, АТ "КБ ПРИВАТБАНК" у 2020 році та АТ "АЛЬТБАНК" у 2019 році.

Отже, згідно з таблицею 2.6, можна зазначити позитивну динаміку зростання номінальної вартості цінних паперів власників, що зберігаються в банках-зберігачах, а також зростання кількості відкритих рахунків за договорами з вкладниками за період з 2018 по 2022 рік, що становила майже 509 208 договорів.

2.2. Основні принципи діяльності АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА «ДЕРЖАВНИЙ ОЩАДНИЙ БАНК УКРАЇНИ» та аналіз його фінансово-матеріального забезпечення

Одним із найбільш відомих вітчизняних банків, що надає широкий спектр послуг є АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ДЕРЖАВНИЙ ОЩАДНИЙ БАНК УКРАЇНИ» (далі — АТ «ОЩАДБАНК»). Він створює оптимальні та вигідні умови обслуговування своїх клієнтів та їх рахунків, розширює асортимент банківських операцій, послуг і продуктів, зміцнює свої позиції на різних сегментах як кредитного ринку так і ринку цінних паперів.

Мета діяльності АТ «ОЩАДБАНК» полягає у здійсненні широкого спектру банківських операцій, які пов’язані із одержанням прибутку від їх виконання, створенням оптимальних для розвитку економіки умов, підтримкою малого та середнього бізнесу, наданням кредитно-фінансової підтримки процесів реорганізації, зміцнення та втілення виробничо-торгового потенціалу економічних галузей, розвитку ощадної справи та наданні банківських послуг юридичним та фізичним особам, Крім того, АТ «ОЩАДБАНК» займається іншими видами діяльності відповідно до законодавства.

Предмет діяльності банку полягає у здійсненні банківських та інших фінансових операцій і угод згідно з наданими Національним банком України ліцензіями і дозволами, провадження іншої діяльності, не забороненої для банків, у порядку, передбаченому законодавством.

Основними функціями АТ «ОЩАДБАНК» є [63]:

- задоволення потреб фізичних та юридичних осіб у банківських продуктах та послугах;
- забезпечити прибуток і збільшити вартість банку;
- задовольняти потреби великої кількості клієнтів у збереженні капіталу, заощадженні та накопиченні коштів;

- виконує обов'язки агента державного гарантування з повернення вкладів фізичних осіб;
- залучені банком кошти клієнтів інвестуються в реальний і фінансовий сектори вітчизняної економіки;
- обслуговування на основі підприємницької діяльності національного плану соціально-економічного розвитку;
- обслуговування різних груп населення, в тому числі з низькими доходами, які не мають інших варіантів доступу до банківських послуг;
- підвищити ефективність соціальних програм на основі налагодження кругообігу фінансових ресурсів державними підприємствами, які залученні на загальнодержавному рівні до виконання різних соціальних програм.

За період своєї діяльності АТ «ОЩАДБАНК» отримав партнерську ділову репутацію, який спроможний виконувати взяті на себе зобов'язання незалежно від впливу зовнішніх або внутрішніх факторів. Усі депозити, розміщені в АТ «Ощадбанк», захищені державою незалежно від суми. Державна гарантія повернення вкладів в банку закріплена Статтею 57 закону України «Про банки і банківську діяльність» [1].

Рисунок 2.1.

Членство акціонерного товариства «Ощадний банк України» в організаціях

Асоціація «Українська спілка учасників платіжного ринку» (СУПР)
Асоціація «Українська Національна Група Членів та Користувачів СВІФТ» (УкрСВІФТ)
Асоціація «Українські фондові торговці"
АТ «УКРКАРТ»
Українська фондова біржа
Українська міжбанківська асоціація членів платіжних систем «ЕМА»
Незалежна асоціація банків України (НАБУ)
Національний депозитарій України
Професійна Асоціація учасниківРинків капіталу та Деривативів (ПАРД)
Національна платіжна система «Український платіжний простір
SWIFT
Європейська Бізнес Асоціація
Українська міжбанківська валютна біржа (УМВБ)

Джерело: складено авторкою за [63]

Одноосібним учасником банку є Держава Україна в особі Кабінету Міністрів України, яка має 100% у його статутному капіталі. Особою, яка опосередковано володіє істотною участю в АТ «ОЩАДБАНК» є Міністерство фінансів України. Членство АТ «ОЩАДБАНК» у таких вітчизняних та міжнародних організаціях представлене на рисунку 2.1.

За даними Національного банку України, АТ "ОЩАДБАНК" займає друге місце за обсягами активів, власного капіталу та зобов'язань серед найнадійніших банків України станом на 01.05.2023 та має стабільну конкурентну позицію відносно інших банків . Мережа відділень банку налічує 1938 установ, включаючи сучасні відділення нового формату, інклюзивні відділення, 1 преміум-центр та 66 преміум-зон. Банк також має 524 зони самообслуговування, 3224 інформаційно-платіжних термінали та 3328 банкоматів. Інтернет та мобільний банкінг Ощад 24/7 є другими за популярністю серед інших сервісів. Банк пропонує просту реєстрацію, доступ до послуг та інформації 24/7, оплату за довільними реквізитами без комісії та підтвердження кожної операції SMS-повідомленнями, що гарантує безпеку здійснюваних транзакцій [63]. У багатьох клієнтів АТ "Ощадбанк" уособлює стабільність, впевненість та динамічний розвиток та є національним надбанням держави.

Таблиця 2.7

Загальний обсяг активів АТ «ОЩАДБАНК» та окремих їх складових за 2018-2022 рр. (у тисячах гривень)

Активи	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**	**9 місяців 2022**
Готівкові кошти та рахунки у Національному банку України	10 600 815	56 802 954	26 514 696	19 001 319	23 655 575
Кошти в банках	10 910 047	44 980	100	-	-
Кредити, надані клієнтам	67 543 176	65 168 344	63 226 077	74 754 086	83 317 683
Інвестиції	116 590 238	113 616 183	130 251 541	128 686 039	123 324 956
Інвестиції в дочірні компанії та асоційовані компанії	24 800	24 800	24 800	-	-
Інвестиційна нерухомість	796 869	809 070	633 526	633 099	627 494

Основні засоби та нематеріальні активи	8 953 527	9 947 977	9 725 360	6 947 115	6 242 636
Передплата з податку на прибуток	267 324	270 256	275 237	417 175	472 440
Інші активи	2 065 173	2 416 557	2 887 547	468 886	2 014 206
Всього активів	**217 751 969**	**249 101 121**	**233 538 884**	**234 971 434**	**243 084 228**

Джерело: згруповано авторкою за [64]

Аналіз результатів активів АТ «ОЩАДБАНК» (табл. 2.7) дає нам змогу побачити, що найбільша сума активів була у 2019 році – 249 101 121,00 тис. грн, що є на 31 349 152,00 тис. грн більше за 2018 рік. У 2020 та у 2021 році сума активів майже не змінилася якщо дивитися лише на загальні показники. Але можна побачити, що показники основних засобів та нематеріальних активів у 2021 році зменшилися порівнюючи з 2020 роком на 2 778 245,00 тис. грн. (на 28,57%). Найбільший показник готівкових коштів та рахунків у НБУ є у 2019 році - 56 802 954,00 тис. грн, що є на 81,34 % більше за показник 2018 року та на 58,36 % більше за показники за 9 місяців 2022 року.

Зауважимо, що з 2018 р. по 2020 р. відбулося поступове збільшення обсягів інвестицій, а от інвестиції в дочірні компанії та асоційовані компанії залишилися без змін впродовж цих років, але з 2021 року цей показник становить 0,00 тис. грн. Таку саму ситуацію можна спостерігати з коштами на рахунка в інших банках, які з 2018 року різко зменшилися в обсязі.

Таблиця 2.8 відображає аналіз динаміки обсягу капіталу АТ «ОЩАДБАНК» та його постатейного складу. За цією таблицею можна побачити мінливість тенденцій динаміки капіталу банку.

Таблиця 2.8

Загальний обсяг власного капіталу АТ «ОЩАДБАНК» та окремих його складових за 2018-2022 рр. (у тисячах гривень)

Власний капітал	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**	**9 місяців 2022**
Акціонерний капітал	49 724 980	49 724 980	49 724 980	49 724 980	49 724 980
Резерв переоцінки будівель	1 821 887	1 817 194	1 572 968	1 56 504	1 462 202
Резерв переоцінки інвестицій, що	215 554	1 018 205	976 060	544 219	567 553

оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід					
Непокритий збиток	(33 219 707)	(33 008 471)	(30 338 809)	(30 106 919)	(28 057 256)
Всього власного капіталу	**18 542 714**	**19 551 908**	**21 935 199**	**21 887 537**	**23 685 022**

Джерело: згруповано авторкою за [64]

Зауважимо, що загальний показник власного капіталу впродовж всіх аналізованих років йде на зростання. Найвищий показник можна спостерігати у 2022 році, що є на 1 797 485,00 тис. грн (на 7,89%) більше за 2021 рік. Акціонерний капітал за всі роки є незмінним. З даної таблиці можна побачити, що непокритий збиток у 2018 та 2019 році є майже незмінним, а от вже з 2020 року ми бачимо, що показник йде на зменшення. У 2020 році непокритий збиток порівняно з 2019 роком зменшився на 2 669 662,00 тис. грн (на 8,09%).

Резерв переоцінки інвестицій, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід у 2019 році має найвищий показник впродовж 2018-2022 р.р. Він становить 1 018 205,00 тис. грн., що є на 78,83% більше за 2018 рік та більше на 46,55% за 2021 рік.

Аналізуючи обсяг зобов'язання та його складових аналізованого банку згідно таблиці 2.9 можна побачити, що кошти банків значно зросли у 2020 році порівнюючи з 2018 та 2019 роком. У 2020 році цей показник збільшився на 99%. З даними 9 місяців 2022 року ми можемо спостерігати, що відбулося значне зменшення коштів на 98,43% порівнюючи з 2021 роком.

Таблиця 2.9

Загальний обсяг зобов'язання АТ «ОЩАДБАНК» та окремих його складових за 2018-2022 рр. (у тисячах гривень)

Зобов'язання	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**	**9 місяців 2022**
Кошти банків	54 074	58 040	5 823 982	7 608 283	118 815
Рахунки клієнтів	154 016 45	202 143 040	186 167 805	191 452 639	208 073 553
Кредити, що отримані від міжнародних та інших фінансових організацій	34 496 675	18 303 243	11 744 323	7 908 096	5 909 628

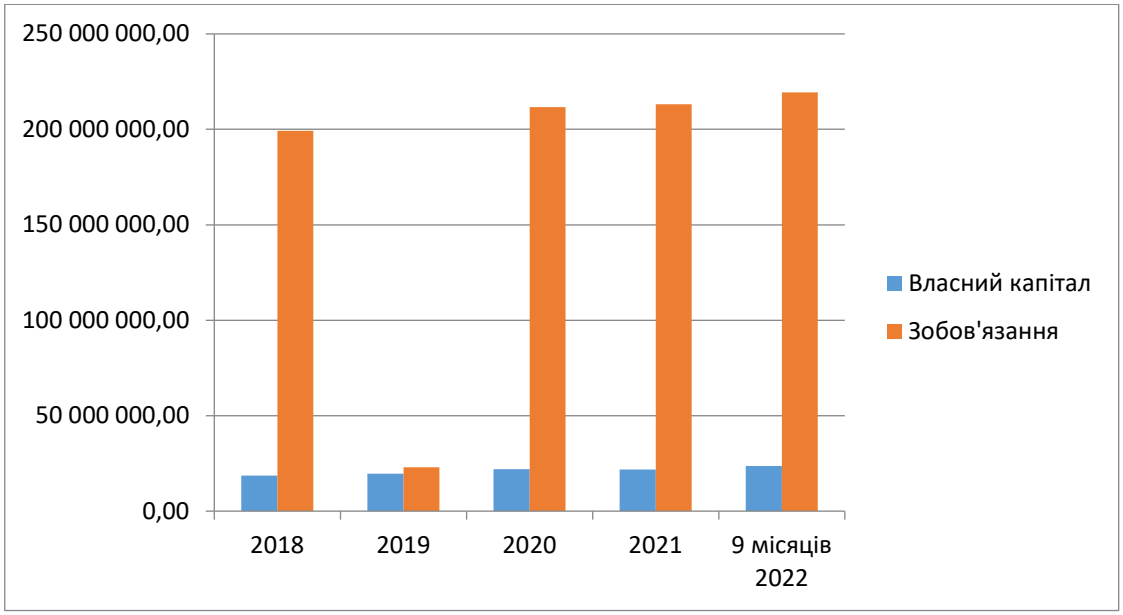
Інші запозичені кошти	6 618 734	4 430 083	4 452 649	2 818 312	2 112 827
Інші зобов’язання	1 013 391	1 782 373	1 904 852	534 499	546 978
Субординований борг	2 879 790	2 462 640	1 276 240	878 960	698 476
Відстрочені зобовязання з податку на прибуток	130 137	369 794	233 834	173 704	100 093
Всього зобов’язань	**199 209 255**	**229 549 213**	**211 603 685**	**213 083 897**	**219 399 206**

Джерело: згруповано авторкою за [64]

Зауважимо, що дана таблиця нам показує позитну тенденцію до спадання субординованого боргу. У 2021 році він зменшився на 69,48 % порівнюючи з 2018 роком.

Рисунок 2.2

Аналіз двох основних статей пасивної частини балансу АТ «ОЩАДБАНК» впродовж 2018 - 2022 року

Джерело: згруповано авторкою за [64]

Аналізуючи пасивну частину балансу АТ «ОЩАДБАНК» впродовж 2018 - 2022 року за допомогою рисунку 2.2 можна побачити, що зобов’язання банку значно домінують над власним капіталу банку. Це означає, що власні кошти банку становлять в середньому 20 % від усієї пасивної частини балансу, а от заборгованість банку, яка з’явилася через певні минулі події і погашення якої,

спричинить до скорочення ресурсів банку, що втілюють у собі економічні вигоди становить в середньому 80 %. Найнижчий показник зобов'язання ми може спостерігати у 2019 році. Власний капітал банку за візуальними даними є майже незмінним.

Таблиця 2.10

Загальний обсяг прибутків і збитків та іншого сукупного доходу АТ «ОЩАДБАНК» за 2018-2022 рр. (у тисячах гривень)

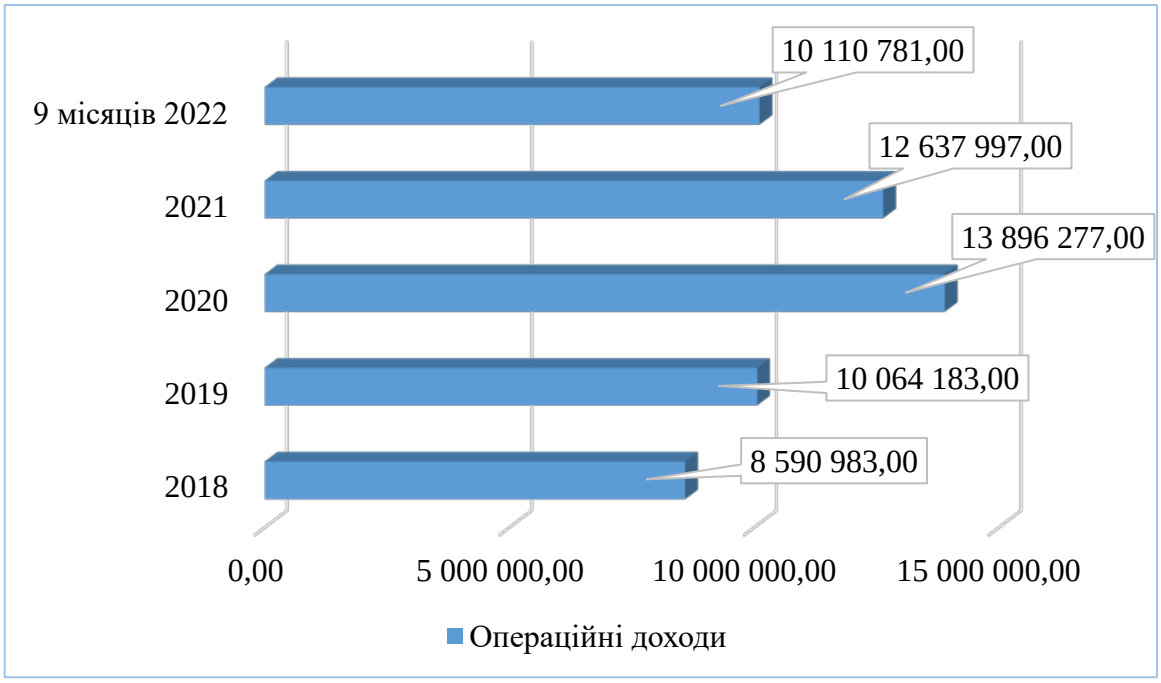
	2018	**2019**	**2020**	**2021**	**9 місяців 2022**
Чистий процентний дохід	5 450 246	5 491 640	7 986 004	13 364 517	3 980 849
Чистий процентний дохід після (формування)/розформування резерву під очікувані кредитні збитки та збитки від модифікації за активами, за якими нараховуються проценти	6 577 612	5 678 284	5 272 279	11 525 731	(216 413)
Комісійні доходи	5 236 359	6 438 711	8 043 812	9 802 395	2 453 072
Комісійні витрати	(1 771 336)	(2 235 702)	(3 080 856)	(3 602 597)	(704 870)
Чистий (збиток)/прибуток від операцій з іноземною валютою	865 126	3 454 825	(2 751 808)	199 216	377 217
Чистий (збиток)/прибуток від операцій з фінансовими інструментами, що оцінюються за спрведливою вартістю через прибуток або збиток	(2 410 823)	(3 649 396)	6 302 082	682 846	11 515 905
(Формування)/розформування резерву під очікувані кредитні збитки за іншими фінансовими активами та гарантіями	168162	82 961	88 888	5 330 992	29132
Розформування/(формування) резерву під збитки від знецінення нефінансових активів	38708	41660	25 649	(233 938)	(31 034)
Чистий інший дохід	300915	336160	17 007	9140	-
Чистий непроцентний дохід	2013371	4385899	8623998	1\112266	10 327194
Операційні доходи	8590983	10064183	1389627	12637997	10110781
Операцівйні витрати	8558212	9809993	11163899	748303	-
Прибуток до оподаткування	32 771	254 190	2 732 378	1 053 291	6 776 811
Відшкодування з податку на прибуток	129 468	969	43 945	2 087	249
Чистий прибуток за рік	**162 239**	**255 159**	**2 776 323**	**1 055 378**	**6 777 060**

Джерело: згруповано авторкою за [64]

При аналізі обсягу прибутків і збитків та іншого сукупного доходу АТ «ОЩАДБАНК» за 2018-2022 рр. (табл 2.10), що чистий процентний дохід у 2021 році має найвищий показник, який на 40,24 % більше за 2019 рік та на 70,21 % більше за 9 місяців 2022 року. Чистий (збиток)/прибуток від операцій з фінансовими інструментами, що оцінюються за спрведливою вартістю через прибуток або збиток у 2022 році значно збільшився порівнюючи з 2020 роком (на 82,73 %).

Рисунок 2.3

Обсяг операційного доходу за 2018-2022 р.р.(у тис.грн)

Джерело: згруповано авторкою за [64]

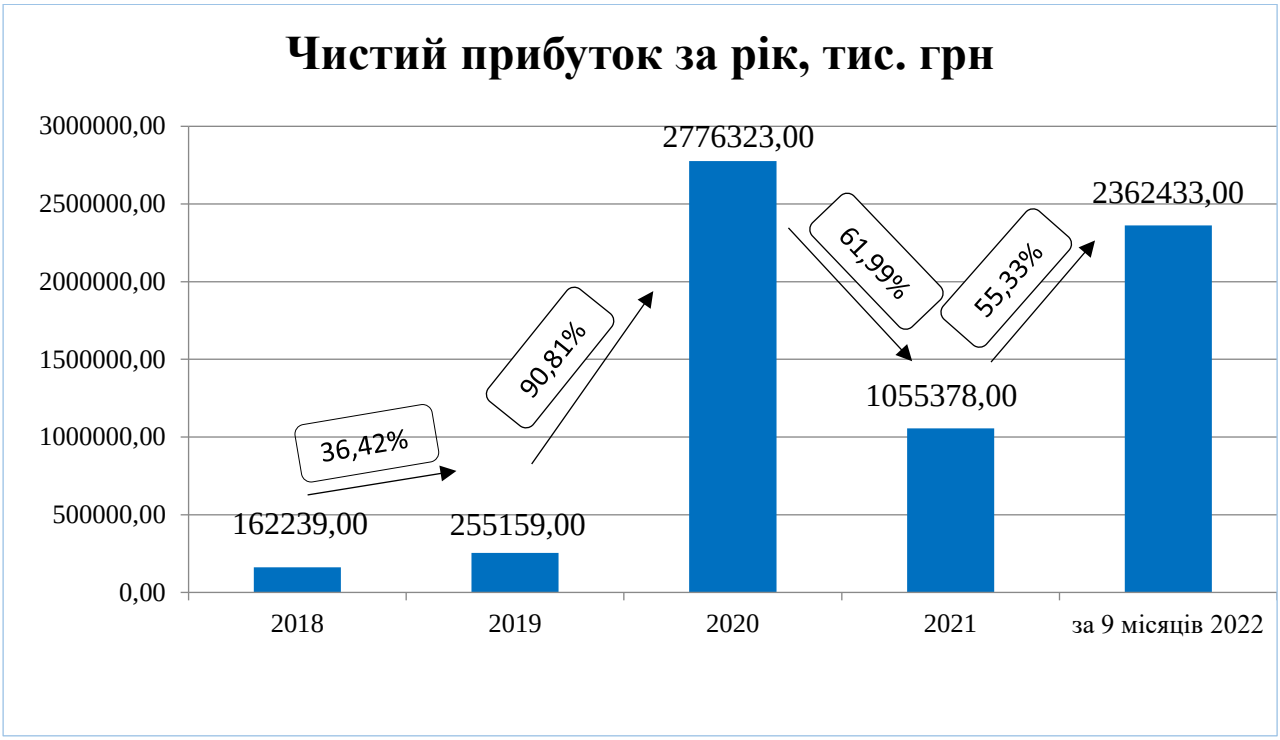
Аналізуючи обсяг операційного доходу за допомогою рисунку 2.3 ми можемо побачити, що з 2018 року по 2020 рік показник йшов на збільшення, але з 2020 року по 2022 рік він знов пішов на спад. Найвищий показник спостерігається у 2020 році – 13 896 277,00 тис. грн, що є на 38,18% менше за 2018 рік та на 27,24 % менше за дані 9 місяців 2022 року.

Аналізуючи чистий прибуток на основі рисунку 2.4, який АТ «ОЩАДБАНК» отримав за кожен рік, ми можемо спостерігати, що найвисокіший показник є у 2020 році. Це є на 3 031 482,00 тис. грн (на 90,81 %) більше ніж за 2019 рік та на 1 720 945,00 тис. грн (на 61,99 %) більше за 2021 рік.

Найнижчий показник чистого прибутку спостерігається у 2018 році, що є на 2 200 194 тис.грн. (на 93,13%) більше за 9 місяців 2022 року. Але цьому передують багато чинників, як економічних, політичних та демографічних.

Рисунок 2.4

Обсяг чистого прибутку АТ «ОЩАДБАНК» впродовж 2018 - 2022 року

Джерело: згруповано авторкою за [64]

Отже, АТ «ОЩАДБАНК» є однією з провідних фінансово-банківських установ в Україні, яка успішно працює в умовах постійної конкуренції на ринку банківських послуг та прагне до збереження конкурентоспроможності.

АТ «ОЩАДБАНК» претендує на роль символу стабільності, впевненості та динамічного розвитку в Україні, будучи державним ВАТ. Банк надає послуги всім категоріям населення та займає провідну позицію на ринку роздрібних банківських послуг. Його зусилля спрямовані на створення сприятливих та вигідних умов обслуговування клієнтів, розширення переліку банківських послуг та збільшення присутності на ринку продуктів і послуг. Банк розуміє соціальну важливість своєї присутності в найвіддаленіших куточках країни та зосереджує свої зусилля на створенні сприятливих умов для обслуговування всіх

верств населення, наданні соціальних та компенсаційних виплат громадянам та наданні повного спектру послуг та інших операцій.

АТ «ОЩАДБАНК» є потужною та надійною інституцією на ринку цінних паперів України. Згідно з річними звітами НКЦПФР за 2018-2021 роки, банк займався випуском акцій та торгівлею облігаціями. У 2019 році банк не випускав акцій та не входив до числа емітентів з найбільшим випуском.

Щодо інвестицій в акції компаній, банк вважає їх стратегічною інвестицією та не планує їх продавати. Ці акції є інструментами капіталу та оцінюються за справедливою вартістю з відображенням результату переоцінки в іншому сукупному доході. Банк має акції платіжних систем Visa та Mastercard на суму 390,1 млн. грн.

Аналіз інвестиційного законодавства є важливим аспектом дослідження діяльності АТ «ОЩАДБАНК». Завдяки цьому Національний банк України (НБУ) встановлює нормативи інвестування для контролю інвестиційної діяльності банків, зокрема за прямими інвестиціями. Одним із таких нормативів є норматив окремого вкладення цінних паперів для кожної установи (Н11), що обмежує ризик втрати капіталу банку, і не повинен перевищувати 15%. Інший норматив - норматив загального обсягу інвестицій (Н12), який обмежує ризик вкладення коштів банку до статутного капіталу юридичних осіб, і не повинен перевищувати 60%.

Протягом аналізованого періоду, АТ «ОЩАДБАНК» дотримувався нормативу інвестування в цінні папери згідно з Нормативом Н11, який становив 5%, не перевищуючи нормативного значення 15%. Норматив загального обсягу інвестицій (Н12) у банківській системі України в період з 2017 по 2019 роки також не перевищував норматив і становив: на 31.12.2017 - 0,22; на 31.12.2018 - 0,15 та на 31.12.2019 - 0,13. Протягом цього ж періоду АТ «ОЩАДБАНК» виконав норматив загального обсягу інвестицій (Н12), який складав 14%, що не перевищував нормативного значення 60%, що свідчить про розсудливу та ефективну інвестиційну політику банку.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ

3.1. Проблеми діяльності банків на фондовому ринку

Виникнення ризиків у процесах створення та використання ресурсного потенціалу пов'язане з невизначеністю управління інвестиційною діяльністю банків на ринку цінних паперів. Це вимагає урахування умов ринкової невизначеності та формування відповідних управлінських рішень для запобігання виникненню ризикових ситуацій, які можуть загрожувати діяльності банку.

Управління інвестиційною діяльністю банків на ринку цінних паперів відбувається в умовах ринкової невизначеності, яку можна поділити на передбачувану та непередбачувану. Передбачувані умови ринкової невизначеності можуть бути прогнозовані, наприклад, визначаючи дії конкурентів на заздалегідь визначених сегментах ринку банківських послуг. Уміння прогнозувати такі умови полягає у визначенні можливих наслідків дій конкурентів на ринку банківських послуг та можливості досягнення ефективності управління інвестиційною діяльністю банків на ринку цінних паперів. Для цього важливо визначити період, в який дії конкурентів матимуть найбільший вплив на діяльність банку. Іншим прикладом прогнозування виникнення певних умов ринкової невизначеності в управлінні інвестиційною діяльністю банків на ринку цінних паперів може бути ситуація зі зміною вимог чинної законодавчої бази, пов’язаних із веденням відповідних сфер банківської діяльності або дотримання нормативних вимог щодо здійснення інвестиційної діяльності.

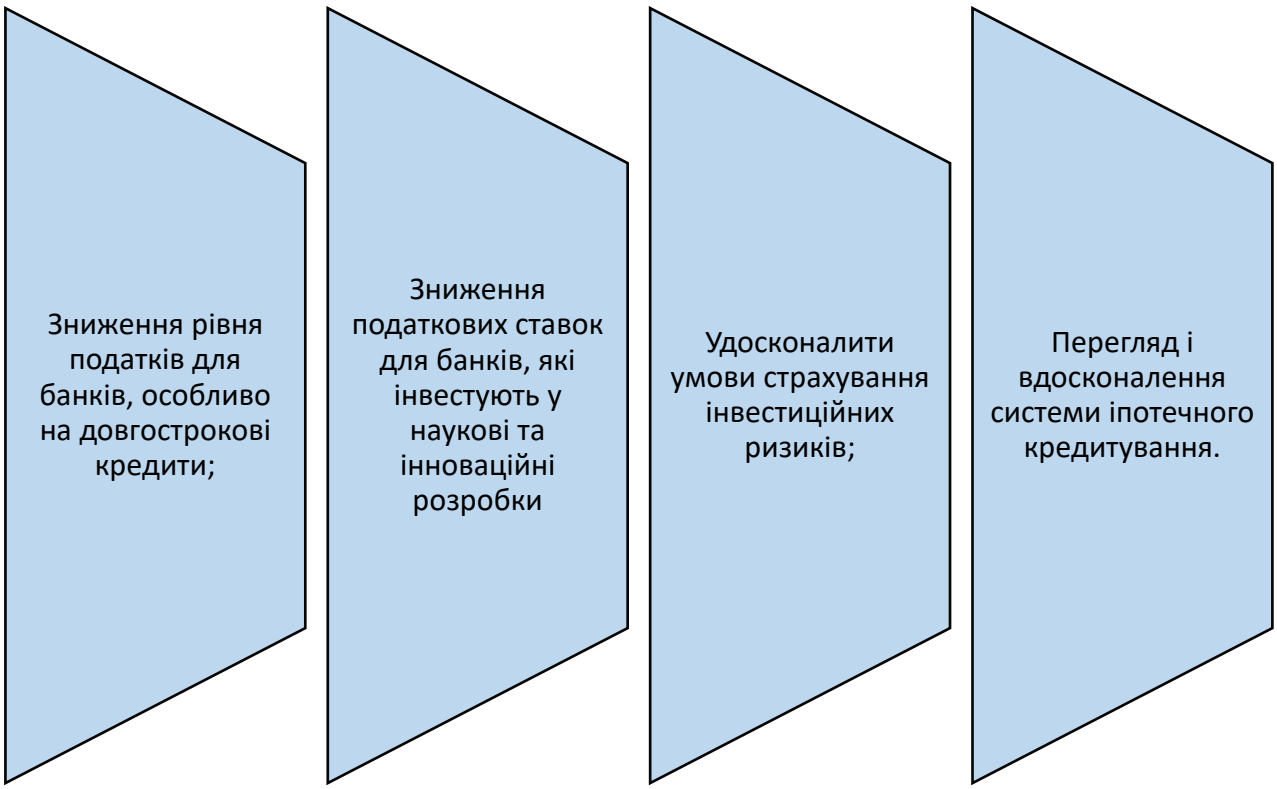
Розробка сценаріїв управління інвестиційною діяльністю банків на ринку цінних паперів є окремим напрямком інвестиційної діяльності банків в умовах ринкової невизначеності. Такі сценарії повинні мати економічні важелі для

пом'якшення впливу негативних наслідків ринкової невизначеності та заходи, спрямовані на представництво інтересів банку. Наприклад, у період зміни економічних норм банківської діяльності раціональним кроком є запровадження гнучкого перехідного періоду або такі періоди з урахуванням потреб та точки зору різних банківських груп. Для стримування впливу негативних наслідків настання ринкової невизначеності можна використовувати економічний леверидж, який може розподілятися залежно від умов ринку. Однак у даному випадку є потреба у перспективній оцінці змін банківських норм.

На макроекономічному рівні до основних способів стимулювання інвестиційної діяльності банків можна віднести ті, що зображені на рисунку 3.1.

Рисунок 3.1.

Способи стимулювання інвестиційною діяльності

Джерело: розроблено авторкою

Через те, що операції банків на фондовому ринку України поєднаня з рядом проблем, приведених та зумовлених недовершиністю самого фондового ринку країни та недостатнім правовим регулюванням фінансового сектору, то банківські установи, проводячи чималий об'єм інвестиційних операцій, значно

обачно відносяться до утворення інвестиційної політики та з огляду на високий ступінь ризиків, старанно створюють портфель цінних паперів.

Рисунок 3.2

Ризики, на які наражається інвестор

Джерело: згруповано авторкою за []

У процесі формування портфеля цінних паперів банку слід переусім розглянути співзалежність таких головних характеристик цінного паперу як дохідність та рівень ризику. Ризик цінних паперів неоднорідний за своїм змістом, тому він має визначатися як комплекс центральних ризиків, на які наражається інвестор у процесі отримання та зберігання цінних паперів, що зображені на рисунку 3.2.

Якщо ми говоримо про використання економічних важелів з метою зменшення негативних наслідків, що виникають через передбачуваність дій потенційних конкурентів, то важливо зауважити про необхідність використання адекватних важелів, які відповідають тим, що використовують потенційні конкуренти. Прогнозування та передбачення розвитку ринкової невизначеності можуть бути складними, особливо під час масового відтоку вкладів клієнтів

дрібних банків, яке може призвести до зменшення наявного та потенційного ресурсу.

Банківські бази безпосередньо впливають на управління інвестиційною діяльністю банків на ринку цінних паперів. Крім того, непередбачувані та умови розвитку ринку у період невизначеності, можуть мати ряд як позитивних, так і негативних впливів на діяльність банку.

Не дивлячись на спонукання до дій діяльності банків на фондовому ринку та збільшення показників банківської системи, як зазвичай , часткові портфельні інвестиції банку лишаються доволі невеликим компонентом банківських активів.

Обачний підхід до діяльності з цінними паперами є адекватною реакцією банків на недостатній рівень розвитку ринку цінних паперів, слабке законодавче забезпечення операцій з цінними паперами та загальну економічну ситуацію, а також неадекватність існуючих методів прийняття бізнес-рішень. Банк інвестування цінних паперів. У той же час багато банків не мають належних та ефективних систем управління ризиками, а поточний підхід до прийняття рішень щодо інвестування цінних паперів є недосконалим, що створює загрозу без реагування та неадекватності. Тому на сьогоднішній день актуальною є розробка методів оцінки привабливості цінних паперів з метою покращення інвестиційної діяльності банків, уникнення або зменшення впливу ризику.

Таким чином, ми можемо зробити висновок, що банківська система сьогодні характеризується великою кількістю операцій на фондовому ринку, особливо тих, що пов’язані з процесом емісії та посередництвом типу андерайтингу, брокерської та дилерської діяльності, які здійснюються шляхом участі в депозитні установи та функціонування НПФ. Не менш важливу роль відіграє інвестиційна діяльність банків на фондовому ринку, яка полягає в інвестуванні власних і залучених фінансових ресурсів у фондові активи шляхом придбання відповідних цінних паперів від свого імені на ринку. Отже, аналізуючи тенденції діяльності банківських установ та інших комерційних суб’єктів, безпосередньо пов’язаних з ними, спостерігається очевидність і неминучість процесу

поглиблення значення банків у формуванні справді сформованого вітчизняного фондового ринку на ринку цінних паперів.

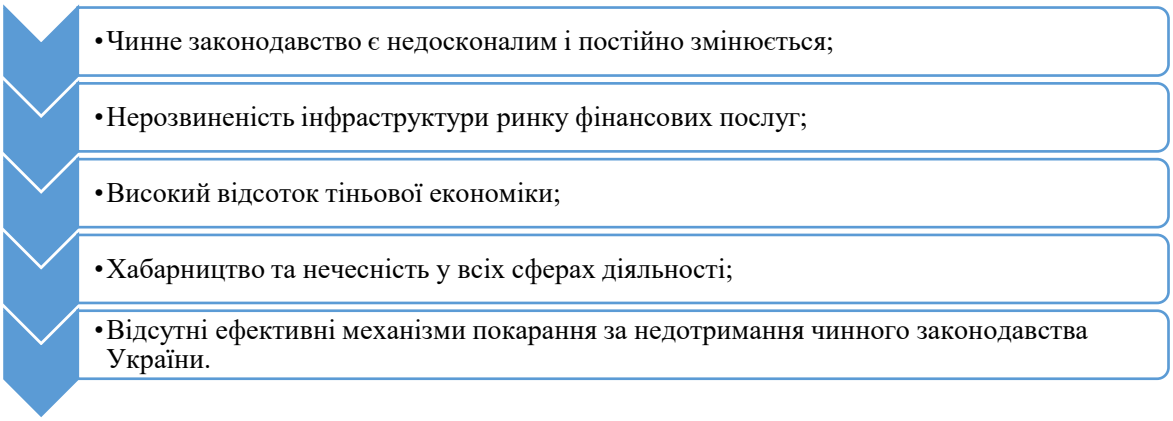
3.2. Напрями оптимізації підвищення ефективності діяльності банків на фондовому ринку

Якщо мова йде про поліпшення управління інвестиційною діяльністю банків на ринку цінних паперів в умовах ринкової неоднозначності, то слід відмітити, що більшість можливих заходів, як правило, характеризується регулятором банківської діяльності. При цьому бажано враховувати невизначеність, що з'являється незалежно від передбачуваності або непередбачуваності умов розвитку ринку, та забезпечити достатню інформаційну насиченість управлінської системи, яка контролює інвестиційну діяльність банків на ринку цінних паперів.

Важливо зазначити, що неозначеність може виникати як внаслідок недостатньої інформації, так і через надлишкову кількість даних, які повинні бути враховані при управлінні інвестиційною діяльністю банків на ринку цінних паперів. Якщо мова йде про умови ринкової невизначеності, що виникають через надлишкову інформацію, то важливо зосередитися на зменшенні кількості даних або відборі більш пріоритетних. Для цього можна використовувати методи експертної оцінки, які дозволяють визначити доцільність окремих управлінських рішень на об'єктивно-суб'єктивному рівні. Це дозволить зменшити надлишок інформації і виділити найважливіші дані для управління інвестиційною діяльністю банків на ринку цінних паперів.

Рисунок 3.3

Причини, що сповільнюють розвиток ринку цінних паперів.

Джерело: розроблено авторкою.

Ринок цінних паперів є невід'ємним елементом ринкової економіки. На теперішньому етапі розвитку фондового ринку є низка чинників, що стримують його розвиток і не дають можливості реалізовуватися на всі 100% . Ринок цінних паперів України розвивається вкрай повільно. Це можна трактувати подальшими причинами, що зображені на рисунку 3.3.

При прийнятті стратегії з контролю за капітальними вкладеннями банків на фондовому ринку необхідно узгоджувати отриману інформацію зі структурами, що відповідають за керування ризиками. Однак, незалежно від обсягу сфери, ухвалення стратегії щодо керування інвестиційною діяльністю банків на ринку цінних паперів має бути скоординованим між різноманітними структурами керування. Крім того, широке сприйняття головних напрямків управління інвестиційною діяльністю банків на ринку цінних паперів в передумовах невизначеності дає змогу узагальнити згідно з додатком А.

З додатку А можна зрозуміти, що основні методи управління капітальними вкладеннями банків на ринку цінних паперів умовно-невизначеного ринку ґрунтуються на обробці даних та використанні потрібних інструментів для досягнення стійкого позитивного результату. Це дає змогу удосконалити та збільшити управління інвестиційною діяльністю банків на ринку цінних паперів та проаналізувати можливість виходу на ринок цінних паперів загалом. Оцінка ризиків торгівлі цінними паперами, прогнозування очікуваної прибутковості цінних паперів на момент виходу на ринок та аналіз зміни ймовірної прибутковості з часом є важливими чинниками для розгляду такого підходу.

Важливо відзначити, що основна несхожість між оглядом доречності виходу банку на ринок фіксованого доходу та ринок змінного доходу полягає у врахуванні ризику, зокрема в цінних паперах зі змінним доходом. Це розрізнення ґрунтується на таких поглядах. Якщо цінний папір має закріплений прибуток, Банк може порівняти ризик та прибуток в інвестиційній діяльності на ринку цінних паперів з вибраним біржовим знаряддям. Головними характеристиками доречності виходу банку на ринок цінних паперів є розмір очікуваного прибутку

та його зміна з часом. Але коли цінний папір має змінний дохід, то ризик інвестування Банку на ринку цінних паперів у такий інструмент стає ще більшим.

Таким способом, розгляд питання про доречність виходу банку на ринок цінних паперів в значній мірі залежить від рівня ризику, пов'язаного з конкретним цінним папером, який визначається класом емітента, його рейтингом або характеристиками цінних паперів. Якщо на момент виходу на фондовий ринок рівень ризику окремого цінного папера є неприйнятним, то і доцільність інвестиційної діяльності банку на фондовому ринку в цьому напрямку також є недопустимою. Щодо зважування очікуваної норми прибутку та її коливань при формулюванні доцільності інвестиційної діяльності банку на ринку цінних паперів зі змінною прибутковістю, слід звернути увагу на наступні фактори:

В першу чергу, при аналізі певного шансу виходу банку на ринок цінних паперів, доцільність лістингу повинна порівнюватися з доходністю можливих альтернативних інструментів. Якщо поточна ринкова дохідність запропонованого цінного паперу на момент лістингу є більшою або дорівнює доходності можливих альтернативних інструментів, то лістинг є доречним. У іншому випадку доцільність виходу на ринок з таким класом цінних паперів розкривається толерантністю керівництва банку до ризику та прогнозним діапазоном коливань очікуваного прибутку класу цінних паперів, що використовуються в часі.

По-друге, крім того, якщо прогноз щодо розвитку очікуваного доходу від використовуваного типу цінного паперу є позитивним у часі, то лістинг з таким цінним папером є доречним. Коли прогнозована оцінка щодо розвитку очікуваного доходу від використовуваного типу цінного паперу є негативною з часом, то лістинг з таким цінним папером є недоречним. Для визначення очікуваної доходності можуть бути використані різні методи, такі як регресійні моделі, методи експертної оцінки, підходи теорії ігор та інші. Отже, визначення доцільності виходу банку на ринок цінних паперів має здійснюватися за

критерієм можливості та потрібності використання окремого виду цінних паперів, згідно з порядком, наведеним у додатку Б.

Згідно з додатком Б, визначення доцільності ІРО банку залежить не лише від доцільності здійснення інвестиційної діяльності банку на ринку цінних паперів з обраним видом цінних паперів, але також від умов припинення цієї діяльності. Проте на схемі не відображені умови припинення інвестиційної діяльності банку на ринку цінних паперів з обраним видом цінних паперів за встановленим періодом обертання цінного папера. Це очевидна необхідність, яку слід враховувати при розгляді схеми з додатка Б. Тому, схему необхідно розглядати в контексті здійснення банком інвестиційної діяльності на ринку цінних паперів з урахуванням обраного горизонту (періоду обороту цінного папера), а також умов припинення цієї діяльності. Підхід, запропонований для визначення доцільності ІРО Банку, враховує різноманітні умови, такі як: тип забезпечення відносно отриманого доходу (фіксований або нефіксований), період обертання, ризик заявки, поточна ринкова дохідність цінних паперів та їх коливання в часі. Однак, основою аналізу для визначення доцільності ІРО Банку є якісні критерії здійснення банком інвестиційної діяльності на ринку цінних паперів. Це пояснюється тим, що хоча окремі кількісні розрахунки є важливими при визначенні прийнятності умов введення цінних паперів, основним критерієм є поточна діяльність різних банків та змінність умов проведення їх інвестиційної діяльності на ринку цінних паперів.

Інший підхід до визначення виправданості виходу банку на ринок цінних паперів може базуватися виключно на кількісному порівнянні досягнутих результатів. У такому випадку, свідченням ефективності інвестиційної діяльності банку на ринку цінних паперів є, наприклад, незначна зміна структури наявного портфеля цінних паперів банку. Ця зміна визначається верхньою межею, яку узагальнюється за певними кількісними показниками. Іншими словами, мінливість структури портфеля цінних паперів банку не повинна перевищувати певного числового значення для кожного елемента цієї структури. При цьому узагальнення кількісних характеристик спочатку підпорядковується

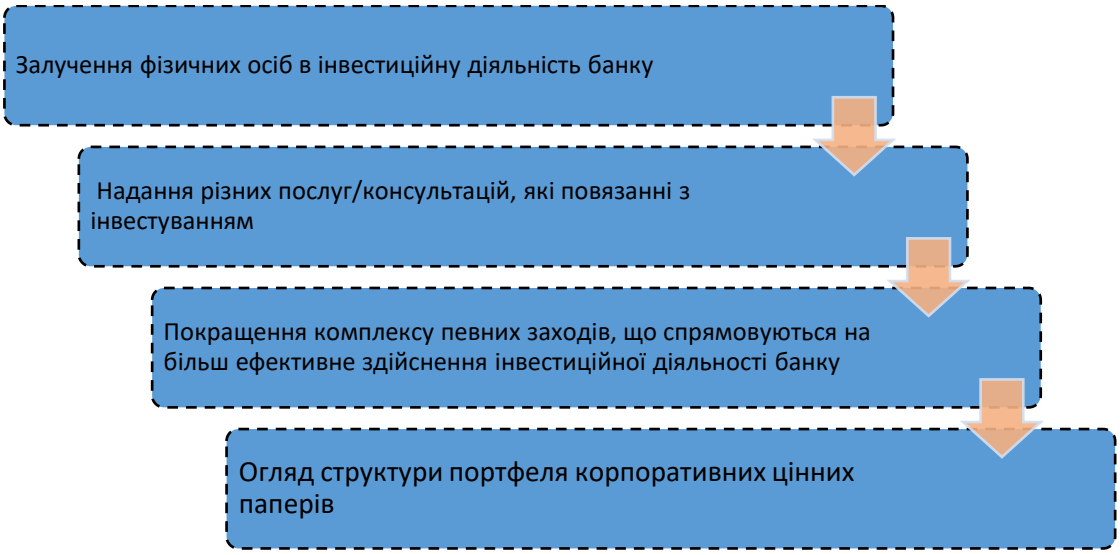
вимогам та можливостям банку в цілому при здійсненні ним банківської діяльності.

Проте слід зазначити, що встановлений порядок визначає як доцільність, так і можливість здійснення банком інвестиційної діяльності на ринку цінних паперів, а також визначення умов введення цінних паперів щодо здійснення банком інвестиційної діяльності на ринку цінних паперів. Тому врахування умов застосування різноманітних паперів є підставою для виправданості IPO банку.

На мою думку, для підвищення та оптимізації інвестиційної діяльності банку мають бути певні кроки та заходи, що зображенні на рисунку 3.4.

Рисунок 3.4

Кроки для покращення інвестиційної діяльності

Джерело: розроблено авторкою.

Для оцінки ефективності та можливості проведення інвестиційної діяльності на ринку цінних паперів банк може використовувати різноманітні критерії, а також визначати джерела покриття витрат, пов'язаних із входженням на ринок цінних паперів. Це і проведення аналізу умов, що призводять до невизначеності на ринку цінних паперів та структурування таких умов залежно від їх передбачуваності та прогнозованості з урахуванням ефективності системи управління інвестиційною діяльністю банків. Банки, які працюють на ринку цінних паперів, надали відповідну інформацію для публікації окремих рекомендацій з покращення управління. При цьому, функціонування

банківського сектору на ринку цінних паперів є однією з найважливіших задач сучасного банківського менеджменту, оскільки воно пов'язане з оптимізацією портфеля цінних паперів та визначенням доцільності інвестиційних дій банків з урахуванням фінансових аспектів.

ВИСНОВКИ

Результати дослідження сутності та напрямків діяльності банків на ринку цінних паперів можна підсумувати наступними висновками.

Ринок цінних паперів є системою господарсько-правових відносин щодо купівлі-продажу цінних паперів, які здійснюються за вимогою та пропозицією. Учасниками ринку цінних паперів в Україні є емітенти, інвестори в цінні папери, професійні учасники ринку цінних паперів та інші. Розвиток ринку цінних паперів тісно пов’язаний з діяльністю банківських установ, які мають здатність тимчасово залучати вільні кошти населення та бізнесу та ефективно інвестувати ці кошти у фінансові інструменти. Банківські операції на ринку цінних паперів поділяються на емісійні, інвестиційні, брокерські та розрахунково-касові операції. Щоб більш ефективно проводити свою діяльність на ринку цінних паперів, банки враховують різні ознаки цінних паперів, такі як їхній характер та класифікацію, але варіативність цих класифікацій потребує додаткового обґрунтування.

Ступінь ефективності різних напрямків банківської діяльності на ринку цінних паперів значною мірою залежить від рівня регулювання функціонування ринку цінних паперів загалом, а також діяльності його учасників. Україна використовує модель регулювання ринку цінних паперів, в рамках якої основні функції виконуються державними органами, і лише обмежена частина повноважень передана об’єднанню професійних учасників ринку цінних паперів. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) є головним державним регулятором на ринку. Структури саморегулювання на ринку цінних паперів України включають Асоціації професійних учасників ринку цінних паперів, які можуть об'єднувати професійних учасників (ОПУ), і регулюючі організації професійних учасників ринку цінних паперів (СРО), які здійснюють саморегулювання для певних видів професійної діяльності. Діяльність банків на ринку цінних паперів регулюється Національним банком України, який ухвалює грошово-кредитну політику та розробляє економічні нормативи інвестицій, щоб

обмежити ризик інвестування для банків. До таких нормативів належать норматив вкладень у цінні папери окремо для кожної установи (Н11) і норматив загальної суми інвестицій (Н12).

Комерційні банки є одними з найбільш активних учасників ринку цінних паперів, виступаючи як інвестори, так і фінансові посередники. У 2018-2020 роках, їхня діяльність на цьому ринку була відзначена значною активністю. Першим у списку ТОП-10 емітентів з великим обсягом емісії акцій, що були зареєстровані НКЦПФР у 2016 році, був АТ КБ «ПриватБанк», який випустив 146,24 млрд. акцій, що становить 73,35% від загального обсягу випущених іменних акцій у 2016 році. У 2018-2019 роках, банки проявляли значне зниження емісійної активності при випуску акцій, однак кількість банків у ТОП-10 залишалася домінуючою. Це привело до того, що НКЦПФР посіла друге місце серед емітентів, для яких вони зареєстрували значні випуски акцій у 2019 році. АТ «Альфа-Банк» зайняв друге місце в ТОП-10 цих емітентів, випустивши акцій на суму 16,55 млрд. грн., що становить 26,04% від загального обсягу зареєстрованих випусків акцій у цьому році.

Розглядаючи діяльність банків на ринку цінних паперів як професійних учасників, важливо зазначити, що вони здійснюють кастодіальну діяльність на підставі ліцензій НКЦПФР на право професійної діяльності на фондовій біржі. Це означає, що якісна та стабільна робота зберігача є важливою частиною їхньої діяльності на ринку цінних паперів.

АТ "ОЩАДБАНК", один з універсальних банків в українській банківській системі, надає своїм клієнтам вигідні умови обслуговування та розширює спектр банківських послуг та продуктів, збільшуючи свою присутність на різних сегментах кредитного ринку та ринку цінних паперів. Як одна з найбільших вітчизняних фінансово-банківських установ, АТ "ОЩАДБАНК" стабільно працює в умовах постійної конкуренції та прагне бути сучасним та конкурентоспроможним банком.

Мережа відділень АТ "ОЩАДБАНК" складається з установ, включаючи 2448 сучасних відділень нового формату, 24 інклюзивних відділення, що

обладнані для максимально зручного обслуговування людей з додатковими фізичними потребами, 1 преміум-центр та 66 преміум-зон. Крім того, АТ "ОЩАДБАНК" має 524 зони самообслуговування, 3189 інформаційно-платіжні термінали та 3309 банкоматів.

Сьогодні близько 4,5 млн. клієнтів АТ "ОЩАДБАНК" користуються цілодобовим інтернет та мобільним банкінгом.

Проведений аналіз фінансово-майнового забезпечення АТ «ОЩАДБАНК» у період з 2018 по 2022 рік показав, що кошти банків значно зросли у 2020 році порівнюючи з 2018 та 2019 роком. У 2020 році цей показник збільшився на 99%. З даними 9 місяців 2022 року ми можемо спостерігати, що відбулося значне зменшення коштів на 98,43% порівнюючи з 2021 роком.

У період з 2018 по 2022 рік АТ «ОЩАДБАНК» залишався прибутковим банком, однак було зафіксовано зменшення прибутку після оподаткування на 1 679 087 тис. грн (на 61,45%) у 2021 році в порівнянні з 2020 роком. Проте, ситуація покращилася у 2022 році, коли прибуток після оподаткування збільшився на 5 723 518 тис. грн. (84,47 %) у порівнянні з 2021 роком.

АТ «ОЩАДБАНК» є однією з провідних та надійних інституцій на ринку цінних паперів України. За річними звітами НКЦПФР за 2018-2022 роки, діяльність банку на ринку цінних паперів орієнтувалася на випуск акцій, торгівлю облігаціями та опікунську діяльність. У 2018-2019 роках АТ «ОЩАДБАНК» був одним з емітентів акцій, які зареєстрували найбільші випуски за ці роки. Проте з 2018 року банк зосередився на купівлі-продажу державних облігацій у ролі торговця цінними паперами. За звітними періодами 2018-2020 років, АТ "ОЩАДБАНК" активно займався бізнесом з цінними паперами, як зазначають його річні звіти. У 2018 році, загальна вартість цінних паперів, що були в продажу в банку, зросла на 59,93% (або 43 688,6 млн грн) у порівнянні з 2017 роком. Проте, у 2019 році порівняно з попереднім роком, загальна вартість цінних паперів зменшилася на 2,55% (або 2975,1 млн грн).

За 2020 рік обсяг непрацюючих кредитів банку скоротився на 26,7%, або на 20,6 млрд грн порівнюючи з 2019 роком. В АТ «ОЩАДБАНК» було списано

за рахунок сформованого резерву 31,7 млрд грн, у т.ч. 25,0 млрд грн заборгованості позичальників, що виникла внаслідок анексії АР Крим. Непрацюючі кредити сконцентровані в портфелі юридичних осіб. Обсяг непрацюючих кредитів Ощадбанку за 2022 рік збільшився на 30,1%, або на 11,6 млрд грн до 50,2 млрд грн.

АТ «Ощадбанк» має великий досвід роботи на ринку цінних паперів та дає широкий спектр послуг для фізичних та юридичних осіб на підставі певних ліцензій Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку.

АТ "ОЩАДБАНК" протягом періоду зберігав належну дисципліну щодо виконання нормативу інвестування в цінні папери для кожної окремої установи, де норматив Н11 складав 0,05 або 5%, що не перевищує нормативного значення в 15%. Протягом аналізованого періоду АТ "ОЩАДБАНК" також виконував норматив загального обсягу інвестицій (Н12), який для банку становив 0,14 або 14% за весь період аналізу, що не перевищує нормативного значення в 60%. Ці показники свідчать про виважену та ефективну інвестиційну стратегію банку.

Невизначеність управління інвестиційною діяльністю банків на ринку цінних паперів є фактором ризику в процесах створення та використання ресурсного потенціалу. Це вимагає урахування умов ринкової невизначеності та формування відповідних управлінських рішень, щоб запобігти виникненню ризикових ситуацій, які можуть становити загрозу для діяльності банку. Основні напрями управління інвестиційною діяльністю банків на ринку цінних паперів повинні враховувати умови виникнення ринкової невизначеності та використовувати необхідні важелі впливу та методи обробки отриманої інформації для досягнення стійкого позитивного ефекту у управлінні. При визначенні доцільності виходу банку на ринок цінних паперів з певним видом цінних облігацій, необхідно враховувати умови їх запровадження та припинення обороту, оскільки це має вплив на доцільність проведення інвестиційної діяльності банку на ринку цінних паперів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність». URL : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2121-14.

2. Закон України «Про депозитарну систему України». URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5178-17#Text

3. Закон України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/448/96-%D0%B2%D1%80#Text

4. Закон України «Про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55/94#Text

5. Закон України «Про інститути спільного інвестування». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5080-17#Text.

6. Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15#Text.

7. Закон України «Про об'єднання професійних учасників фондового ринку». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0182-13#Text.

8. Інструкція «Про порядок регулювання діяльності банків в Україні». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01#Text

9. Цивільний кодекс України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text

10. Базилевич В.Д. , Шелудько В.М., Вірченко В.В. *Фондовий ринок: підручник* 2015. 621с. URL: https://pidru4niki.com/73101/finansi/klasifikatsiya_tsinnih_paperiv

11. Береславська О. І. Діяльність банків на ринку цінних паперів України. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України.* 2016. – №2. – С.21-30.

12. Берлач А. І. Організаційно-правові основи біржової діяльності: *Навч.посібник: Фенікс,* 2000. URL: http://ebib.pp.ua/ist-10--idz-ax247--nf-39.html

15. Біловус Т. В. Дослідження моделей регулювання ринків цінних паперів. *Економіка і організація управління*. – 2017. – № 2 (26).

16. Бірюков І.А., Заїка Ю.О. *Цивільне право України. Загальна частина. Навчальний посібник / К.: КНТ*, 2006.- 480 с.

17. Борщук І. В. Державне регулювання діяльності комерційних банків на фондовому ринку України. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»* - 2017.

18. Василик О. Д. *Теорія фінансів : підручник: НІОС.* – 2000. – 416 с.

19. Васильєва Т.А., Лєонов С.В., Макарюк О.В. Фінансовий інструментарій забезпечення ефективного функціонування інвестиційного ринку . *Механізм регулювання економіки. – 2009. – № 3. – Т.1.* – С.180-189. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/3423/1/Vasylieva_investment_market.pdf

20. Вітлінський В. В. *Ризикологія в економіці та підприємництві : монографія – К. : КНЕУ,* 2004. – 480 с.

21. Волинець Р.А. Фондовий ринок: поняття, структура, загальна характеристика . *Європейське співробітництво. – 2017*. - №6(25). – С.60-78

22. Гринькова В. М. *Проблеми розвитку інвестиційної діяльност, ХДЕУ*, 2002. – 254 с.

23. Гриньова В. М. Проблеми розвитку інвестиційної діяльност. *Навчальний посібник - Харків: Вид-во ХДЕУ,* 2002. - 462 с.

24. Грищенко Т. Цілі діяльності та особливості взаємодії суб'єктів ринку цінних паперів в умовах конкурентного економічного середовища. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. – 2011. - №127. С.31-35

25. Дема Д.І, Абрамова І.В., Шубенко І.А., Недільська Л.В., Трокоз В.М. *Ринок фінансових послуг: навч. посібник – Житомир: ЖНАЕУ,* 2013. – 370 с.

26. Демківський А. В. *Гроші та кредит : Навч. Посібник - К: Дакор, 2007*. – 528 с.

27. Еш С. М. Фінансовий ринок: *Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2009.* – 528 с.

28. Загородній А. Г. *Фінансово-економічний словник ,* 2007. – 1 072 с.

29. Загорський В. С. Проблеми становлення і функціонування ринку цінних паперів в перехідній економіці України. *Дисертація доктора екон. наук – Львів,* 1996. – 426 с.

30. Згруповані балансові залишки банків України за період 01.01.2018 – 01.01.2022 роки. URL : https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#3

31. Іванюта О.М. Фондовий ринок в Україні та особливості формування його інфраструктури. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг.* - 2012. - Вип. 2. - С. 234-241

32. Калюга О. О. Фондовий ринок як елемент фінансового ринку. *Теорія та практика державного управління*. – 2017. - №1 (56). - С. 1-5

33. Канцір І.А. Моделі регулювання фінансового ринку України. *Науковий вісник Чернівецького університету.Серія Економіка.* – 2012. – Вип. 592. – С.119-121

34. Квасницька Р.С. Інвестиційний потенціал інститутів фінансового ринку України. *Монографія – Хмельницький: ПП «Монускрипт»,* 2015. – 314 с.

35. Кизима Г. М. Моделі регулювання фінансових ринків: сутність та особливості. *Державне управління: удосконалення та розвиток* – 2011. – URL: http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=369

36. Коваленко В.В. Діяльність банків на ринку цінних паперів. *Інфраструктура ринку.* – 2018. – Вип. 26. – С. 326-332

37. Копилова О.В. Аналіз стану та проблем розвитку біржового сегменту українського фондового ринку (на прикладі ПФТС ТА УБ). *Економічні науки. Серія «Облік і фінанси» : зб. наук. праць. Луцький національний технічний університет.* – Вип. 7(25). – Ч. 4.– Луцьк. – 2010. – С.321–335

38. Кравченко Ю. Я. Ринок цінних паперів у питаннях та відповідях. *Навч. посіб. для студ. екон. вишів - 2-ге вид., перероб. та дод. - К.: НікаЦентр,* 2005.-536 с.

39. Кравченко Ю. Я. *Рынок ценных бумаг в вопросах и ответах : учеб. пособ. для студ. экон. вузов* 2005.—536 с.

40. Кривенко Л. В., Ісаєва О. В. Доцільність запровадження моделі мегарегулятора фінансового ринку в Україні. *Економічний часопис-XXI.* – 2015. – №3-4(2). – С.33-36

41. Кутузова М. М. Фондовий ринок України в умовах нестабільності світового фінансового середовища. *Дисертація канд. екон. наук: 08.00.08. Луць*к, 2015. 268 с.

42. Куцик П.О. Державне регулювання інвестиційного процесу в умовах функціонування ринку цінних паперів. *Монографія (за заг. ред. П.О.Куцика) – Львів: Вид-во «Раст-7»,* 2014. – 296 с.

43. Луців Б. Л. *Інвестиційний банківський портфель. – К. : Лібра,* 2002. – 192 с.

44. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність. *Підручник для студ. вищ. навч. закладів – К. : Центр учбової літератури,* 2009. – 472 с.

45. Малишко В. М., Присяжнюк І. О. Виникнення інститутів біржової торгівлі в Україні. *Юридичний вісник*. – 2014. – № 1. – С. 116-120

46. Марковський О. В. Концепція моделювання системи ризик-менеджменту комерційного банку. *Держава та регіони.* – 2009. № 6. С. 123–125.

47. Михальчишина Л.Г. Цінні папери: види та систематизація для облікових цілей. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. – 2015. – Вип. 12. URL : http://socrates.vsau.org/repository/getfile.php/11539.pdf

48. Мозговий О. М. Фондовий ринок. *Навчальний посібник: КНЕУ, 1999*; - 316 с. URL : https://buklib.net/books/30026/

49. Мусієнко О. М. Специфіка управління портфелем цінних паперів у контексті реалізації інвестиційної діяльності банку. *Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Економіка*. - 2013. - Вип. 23.

50. Назаренко Л. В. Визначення сутності поняття “фондовий ринок” : Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. З*бірник наукових праць*. – 2014. – Вип. 40. – С. 211-217

51. Пальчевич Г.Т., Подплєтній В.В. *Навчальний посібник «ринок ціних паперів»,* 2002 р. – 238 с.

52. Петрук А.О. ПРОБЛЕМИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ З ЦІННИМИ ПАПЕРАМИ. 2018 р. URL: https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/01/432.pdf

53. Рекуненко І.І. Особливості діяльності саморегулівних організацій на ринку фінансових послуг. URL: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/pprbsu/2010_29/10_29_44.pdf

54. Стадницька О. М. Наукове узагальнення державного регулювання ринку цінних паперів у зарубіжних країнах як досвід для України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. – 2015. – № 15.

55. Степанова Д.С., Передерій В.В. Функції ринку цінних паперів . Трансформація фінансової системи та обліку в умовах інноваційної глокалізації національної економіки. *Збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 25-26 жовтня 2018 року)* – Одеса: «Друкарський дім», 2018.

56. Тевелєв Д. М. Дефініція «ринок цінних паперів»: сутність та визначення . *Економіка будівництва і міського господарства.* – 2013.

57. Тевелєв Д. М. Причини недосконалості державного регулювання ринку цінних паперів в Україні. *Право та державне управління.* 2013 р. - № 1 (10). - С. 177-180.

58. Ходаківська В. П. Данілов О.Д. *Ринок фінансових послуг : навч. посібник – Ірпінь: Академія ДПС України*, 2001. – 501 с.

59. Шелудько В.М. *Фінансовий ринок : підручник*. 2008. – 535 с.

60. Шкварчук Л. О. Фінансовий ринок в системі економічних відносин URL: http://pidruchniki.com/ 19650323/finansi/finansoviy_rinok

61. Шуляк О.Ю. Види та активність діяльності банків на ринку цінних паперів України. *Фінансові аспекти розвитку економіки України: теорія, методологія, практика : збірник наукових праць здобувачів вищої освіти і молодих учених. Хмельницький : ХНУ*, 2020. – С.61-63.

62. Янчинська Т. М. *Фондовий ринок та його розвиток в Україні.* URL : http://libfor.com/index.php?newsid=2158

63. Офіційний сайт АТ «ДЕРЖАВНИЙ ОЩАДНИЙ БАНК УКРАЇНИ». – URL : https://www.oschadbank.ua

64. Офіційний сайт АТ «ОЩАДБАНК». Фінансова звітність за 2018-2022 р.р. URL: https://www.oschadbank.ua/finansova-zvitnist

65. Офіційний сайт Національної комісії цінних паперів та фондового ринку. *Ліцензійна діяльність.* URL : https://www.nssmc.gov.ua/activity/rehuliatorna-diialnist-i-litsenzuvannia/litsenziina-diialnist/

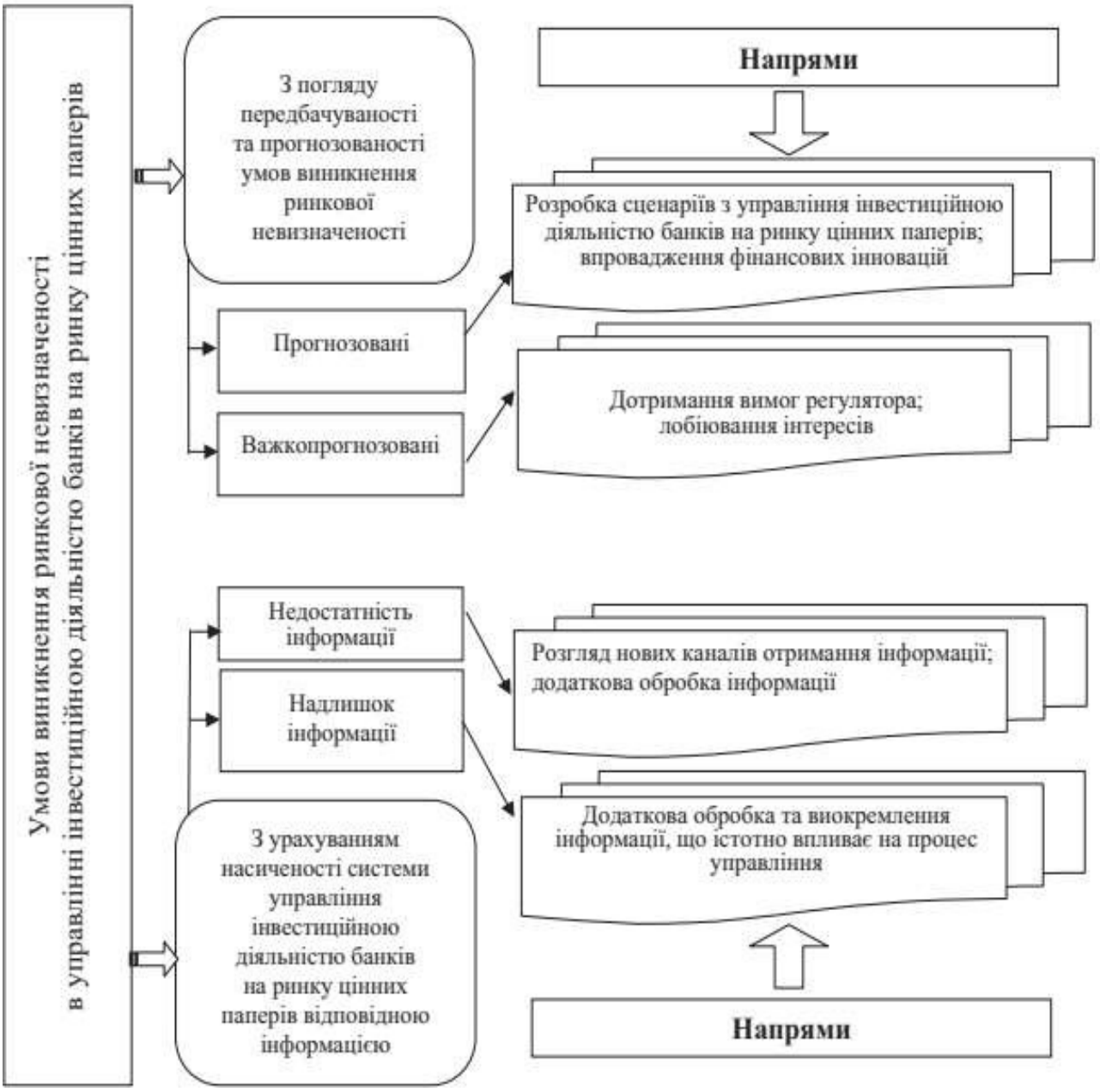
66. Порядок та умови видачі ліцензії на провадження окремих видів професійної діяльності на фондовому ринку (ринку цінних паперів). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0854-13#n23

67. Річні звіти НКЦПФР за 2018-2022 роки. URL: https://www.nssmc.gov.ua/about-us/annual-reports/#page-2

ДОДАТКИ

Додаток А

Стратегії управління банківськими інвестиціями на ринку цінних паперів в періоди ринкової невизначеності

Додаток Б

Визначення доцільності виходу банку на ринок цінних паперів шляхом методичного підходу

